

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929Ogrin I.
908(815.6=163.6)"18/19"
908(497.4Lavrica)"18/19"

Prejeto: 19. 12. 2011

Iztok Petričmag. zgodovinskih znanosti, uslužbenec Nadškofije Ljubljana, Jagrova ulica 40, Lavrica, SI-1291 Škofljica
E-pošta: iztok.petric@gmail.com

Ivan Ogrin – veleposestnik, trgovec in dobrotnik z Lavrice pri Ljubljani

IZVLEČEK

V članku je prvič celostno predstavljeno življenje in delo Ivana Ogrina, rojenega na Stari Vrhniki leta 1875. S svojim delom – zgradil je strojarno in trgovsko hišo ter opravljal naloge avstro-ogrskega častnega konzula – je zaznamoval zlasti slovensko skupnost v Jaboticabalu v Braziliji in družbeno-politično življenje na Lavrici pri Ljubljani, kjer je živel skoraj 40 let. Sodeloval je pri izgradnji osnovne šole in kulturnega doma, bil je soustanovitelj številnih društev, dvakrat izvoljen za župana Občine Rudnik, financiral je »Ogrinovo ustanovo« za revne osnovnošolce in bil velik dobrotnik tako za krajane kot za naključne popotnike, ki so se ustavljali na njegovem posestvu, kjer sta stali tudi gostilna in velika vinska klet. Po drugi svetovni vojni sta ga zelo prizadeli agrarna reforma in nacionalizacija, tako da je leta 1951 umrl kot najemnik v lastni hiši.

KLJUČNE BESEDE

Ivan Ogrin (1875–1951), Slovenci v Braziliji, Lavrica, agrarna reforma, nacionalizacija, domoznanstvo, 19./20. stoletje

ABSTRACT

IVAN OGRIN – A BIG LANDOWNER, MERCHANT AND BENEFACTOR FROM LAVRICA NEAR LJUBLJANA

The article is the first presentation of the life and work of Ivan Ogrin, who was born in 1875 at Stara Vrhnika. His work – he built a tannery and a general store, and served as Austro-Hungarian honorary consul – left a particularly great mark on the Slovenian community in Jaboticabal, Brazil, as well as on the social-political life in Lavrica near Ljubljana, where he lived for almost 40 years. Ogrin participated in the construction of a primary school and a cultural centre, co-founded many societies, served two terms as Mayor of the Municipality of Rudnik, financed the »Ogrin Institution« for poor primary-school pupils and was a great benefactor as much for the inhabitants of Lavrica as he was for travellers who happened to pass by his estate, where there were also a tavern and a big wine cellar. After World War II, Ogrin was severely hit by the agrarian reform and nationalisation, and ultimately died as a tenant in his own house in 1951.

KEY WORDS

Ivan Ogrin (1875–1951), Slovenes in Brazil, Lavrica, agrarian reform, nationalisation, local studies, 19th/20th century

Lavrica je naselje ob južnem robu Ljubljane. Na severu jo zamejuje južna ljubljanska obvoznica, na jugu se skorajda dotika naselja Škofljica, kjer je sedež istoimenske občine, kamor Lavrica spada z upravnega vidika, na vzhodu meji na Molnik (532 m), na zahodu pa na Ljubljansko barje. Od severa proti jugu jo sekajo dolenska avtocesta, dolenska regionalna cesta in dolenski krak Južne železnice. Sedanje naselje je prvotno oblikovalo več manjših vasi: Sela, Srednja in Daljna vas ter Babna Gorica, ki so danes zlite v enotno naselje. Prvotno se je Lavrica imenoval zgolj nekoliko oddaljeni zaselek Daljne vasi, ki se je nahajal ob današnji Dolenski cesti, kjer je stalo posestvo Gospodec, ki ga je v slabih dveh stoletjih ustvarila družina Lenče.¹ Prav od te družine je Ivan Ogrin, ki mu posvečamo pričujoči zapis,² jeseni leta 1912 kupil celotno posest in se za stalno naselil na Lavrici, si tu ustvaril družino in se prepoznavno vključil v družbeno-politično življenje kraja. Pustil je številne sledi. Nekatere je že izbrisala urbanizacija, druge še kljubujejo času. Po drugi svetovni vojni ga je zaradi agrarne reforme in nacionalizacije takratni režim skušal očrtniti oziroma mu prilepiti etiketo izkoriščevalca. Zaplenili so mu skoraj vse premoženje. Zaradi tega dejanja so njegovo delo in življenje ter pravzaprav tudi njegova prisotnost v kraju postali tabu. Kljub temu se ga mnogi krajani še vedno spominjajo kot velikega dobrotnika tako kraja kot njegovih prebivalcev.

Leta 2008 ga je Svet Krajevne skupnosti Lavrica posthumno odlikoval s častnim znakom Škrvice,³ aprila leta 2009 je občinski svet Občine Škofljica sprejel odlok o poimenovanju Ogrinove ulice⁴ v novem blokovskem naselju ob potoku na Lavrici, investitor novega naselja in krajevna skupnost pa sta v njegov spomin mesec dni kasneje zasadila drevo.⁵ Njegovo življenje se je vrnilo v zavest kraja in njegovih prebivalcev.

Stara Vrhnik, pri Kobalu

Ivan (Johannes) Ogrin⁶ se je kot prvorojenec ro-

dil 28. aprila 1875 na Vrhnik, na naslovu Stara Vrhnik 10 – po domače pri Kobalu –, očetu Johannu (1844–1916) in materi Franciški, rojeni Jelovšek (1852–1913).⁷ V družini se je sicer rodilo pet otrok. Ivan je imel še brata Jožefa (1877) in Franca (1880) ter sestri Marijo (1882) in Franciško (1885).⁸ O Ivanovem otroštvu ne vemo skoraj nič. V zapisu ob njegovi 60-letnici, ki ga je objavil dnevnik *Jutro*, je navedeno, da je bil sošolec pisatelja Ivana Cankarja.⁹ Dnevnik *Slovenski narod* pa je junija 1886 objavil kratko notico, da je bila na podkovski šoli v Ljubljani preizkušnja. Med naštetimi, ki so uspešno opravili izpit, je naveden tudi Janez Ogrin z Vrhnik, ki je imel tudi štipendijo.¹⁰ Podkovska šola v Ljubljani je bila predhodnica poznejše srednje veterinarske šole in današnje biotehniške fakultete. Očitno so malega Ivana po končani štirirazredni osnovni šoli poslali na nadaljnje izobraževanje v Ljubljano, kjer se je, kakor tudi kasneje v življenju, dobro izkazal.¹¹

Trgovec, industrialec in častni konzul v Braziliji

Leta 1895, ko je bil star 20 let, je odšel »s trebuchom za kruhom« v Južno Ameriko. S tega potovanja se je ohranila anekdota, kot je dogodek poimenoval neznani pisec sestavka ob Ogrinovi 60-letnici: »*Ko je prispel v Genovo, da se vkrcna na ladjo za Severno Ameriko, kamor se je bil namenil, je še pravočasno zvedel, da je voznina v Južno Ameriko cenejša, zato se je odločil za cenejše potovanje, kupil vozovnico, razliko voznine pa po pošti vrnil očetu, ki mu je bil posodil denar.*«¹² Tako ga je pot zanesla v Brazilijo. Naselil se je v provinci São Paulo v mestu Jaboticabal¹³ in

viden predstavnik Slovenske ljudske stranke. Prim.: NŠAL, ZA, Krstna knjiga župnije Vrhnik 1870–1894.

⁷ Prav tam.

⁸ Rodovnik Kobalovih oziroma Ogrinovi s Stare Vrhnik 10 je od srede 18. stoletja dalje sestavila gospa Ema Gorican s Stare Vrhnik in mi ga za potrebe pisanja pričujočega življenjepisa nesebično posredovala. Za potrebe te objave mi je odstopila tudi fotografijo Ogrinove rojstne hiše. Za vse navedeno se ji na tem mestu iskreno zahvaljujem.

⁹ Praznik na Lavrici. *Jutro*, 16, 28. 4. 1935, št. 98, str. 3.

¹⁰ Na podkovski šoli v Ljubljani. *Slovenski narod*, 19, 30. 6. 1886, št. 145.

¹¹ Žal šolska dokumentacija iz časa Ogrinovega obiskovanja osnovne šole ni ohranjena.

¹² Praznik na Lavrici, str. 3.

¹³ Univerzitetno mesto, približno 450 km severno od prestolnice São Paulo. Tam se nahaja tudi mestni muzej Museu histórico »Aloísio de Almeida«, ki ga vodi direktor Dorival Martins de Andrade, ki nam je posredoval v nadaljevanju citirane vire o delu in življenju Ivana Ogrina v času njegovega bivanja v Braziliji. Gradivo je prevzela gospa Barbara Tanja Podšivašek in ga s pomočjo gospe Dagme Ovca, hčere pokojnega častnega konzula Republike Slovenije Vladimirja Ovce, prevedla in ob obisku Slovenije junija 2011 izročila avtorju tega članka. Gospa Podšivašek se je skupaj z družino gospe Ovca celo odpravila v Jaboticabal in posnela nekaj dragocenih fotografij. Vsem navedenim se za neprecenljivo pomoč iskreno zahvaljujem. Brez njih bi »braziliško obdobje« Ivana Ogrina ostalo zakrito s tančico skrivnosti.

¹ Več o zgodovini Lavrice bralec lahko najde v publikaciji: Kovačič, Nataša in Petrič, Izток: *Čemšeniška grajska pot po zaledju Lavrice*, Škofljica: Občina Škofljica, 2011.

² Avtor pričujočega prispevka je krajši življenjepis Ivana Ogrina objavil v *Glasniku: glasilu Občine Škofljica*, 20, 2011, št. 4, str. 27–29. (= *Glasnik*); prav tako skrajšana verzija prispevka pa je pod naslovom »Življenje in delo Ivana Ogrina, Kobalovega s Stare Vrhnik« objavljena v *Vrhniških razgledih* 12/2011, str. 176–189.

³ Prim.: Krajevni praznik DAN LAVRICE v celoti uspel. *Glasnik*, 17, 2008, št. 6, str. 9.

⁴ Prim.: Poročilo s 24. redne seje občinskega sveta z dne 21. aprila 2009. *Glasnik*, 18, 2009, št. 5, str. 4.

⁵ Prim.: Posadili hrast v spomin Ivanu Ogrinu. *Glasnik*, 18, 2009, št. 5, str. 2, 15–16. Naj opozorimo, da je v tem prispevku navedena napačna letnica rojstva Ivana Ogrina.

⁶ Morda je vredno opozoriti, da se je na isti dan, v isti župniji, rodil še en otrok, ki je prav tako nosil ime Ivan Ogrin. Kasneje je postal znan zidarski mojster v Ljubljani in tudi

*Rojstna hiša Ivana Ogrina, Stara Vrhnika 10, leta 1956
(foto: Ema Gorican, Stara Vrhnika).*

*Ivan Ogrin (drugi z leve) s sestrama Marijo in Frančiško ter bratoma Jožefom in Francem
(Ogrinova zapuščina).*

Ivan Ogrin, verjetno okoli leta 1895 (Ogrinova zapuščina).

tam odprl trgovino. S svojo skromnostjo, delavnostjo in predanostjo je hitro pridobil zaupanje domačinov in slovenskih izseljencev. Ker je uspešno posloval, je trgovino kmalu razširil, ukvarjati pa se je začel tudi s strojarstvom.¹⁴

Časopis *O Atalaya* je sredi januarja 1899 objavil celostranski oglas, v katerem je bila v sliki in besedi predstavljena »Strojarna Ogrin«.¹⁵ Oglas je za pričujočo študijo neprecenljive vrednosti, saj nazorno predstavi dejavnost Ivana Ogrina v Braziliji. Zgolj v slabih treh letih je očitno ustvaril trgovsko hišo («Casa de João Ogrin») z mešanim blagom na debelo in drobno ter veliko strojarno («Cortume Ogrin») s štirimi oddelki. »To pomembno industrijsko podjetje je po svojem načinu strojenja kož eno od najpomembnejših na področju te vrste industrijskih panog in je bilo kapricijozno postavljeno na deželi, kakor se to vidi iz zgornjih fotografij. Sestoji pa iz sledečih sekcij:

1. iz celostne strojne linije, ki spada med najzanesljivejše sodobne iznajdbe s pogonom na paro in z vodo za mletje kožnih skorij ter za črpanje vode za

polnjenje bazenov za pranje oziroma tretiranje kož;

2. iz vodnih jezov (slapov), s pečmi za gretje vode ob pripravi usnja;

3. sledi odlagališče kožne skorje in priprava usnja;

4. poleg tega stojijo še bazeni za kovanje kož (usnja) z raztelevalecem že ustrojenih kož.

V strojarni »João (Janez/Ivan, op. a.) Ogrin«, ki jo je postavil pred 4 leti sedanji lastnik, gospod Ivan Ogrin, dela 12 delavcev pod vodstvom in upravo znanega industrijalca gospoda Franciška Zelemikarja (verjetno Zemljiča, op. a.). V skladišču najdete za prodajo: veliko količino oblačil, usnja za podplate čevljev, belega in temnega (črnega) usnja iz telečjih kož kakor tudi iz kož vsakršne divje živali za izdelavo preprog, stolov, zof itd.«¹⁶ Iz oglasa iz leta 1904 izvemo, kože katerih živali je strojil: »goveje, telečje, kozje, kozličkove, konjske, oslovske, jaguarjeve, srnine, pasje in vsemogočih drugih živali«.¹⁷

Trgovska hiša João Ogrin je stala v ulici Rua da Redempção 72 nasproti trgovine Mortari. Kaj vse je prodajal v trgovini, se da razbrati iz oglasov letnih razprodaj, ki jih je objavljaval v navedenem časopisu: živila, špacerija, kuhinjska posoda in pribor, kmetijsko orodje, železnina, galanterija. Poleg trgovine je imel veliko skladišče soli, apna ter svetilnega in gorilnega olja. Ker je imel lastno strojarno, je ponujal tudi usnje, kože in vse potrebščine za sedlarje in čevljarje. Ob vseh oglasih se vedno pojavlja tudi obvestilo o odkupu vseh vrst kož ne glede na kakovost ali količino.¹⁸

Očitno so bili izdelki njegove strojarne izredno kakovostni in prepoznavni, saj je leta 1908 na državnih razstavi prejel priznanje: »Ocenjevalni odbor za nagrade Državne razstave je podelil gospodu Ivanu Ogrinu, podjetnemu industrijalcu za ustrojena usnja in meščanu tega mesta, srebrno medaljo.«¹⁹ Pol leta po prejemu medalje je v svoje podjetje povabil družabnika Janeza Petrovčiča (João Petrovici). V Ogrinovi

16 Prav tam. »Ese importante estabelecimento de industria no genero um dos ma is importantes e caprichosamente mondado no interior, conforme se ve das gravuras que estampamos acima, consta das secções seguintes:

1. Machinismos completos e aperfeicoados, dos mais aereditados a uetores, movidos a vapor e agua para moagem de cascas e tiragem d'agua para abastecimento dos tanques de banhos.
2. Caieiras, escamos e preparação de couros.
3. Deposito de cascas e preparação de couros.
4. Tanques para banho e dessecador de vaquetas.

No cortume "João Ogrin" montado ha quatro annos pelo seu actual proprietario Sr. João Ogrin, Trabalham doze operarios, sob a direcção e gerencia do conhecido industrial, Sr. Francisco Zelemikar. Em deposito encontram-se preparados para a venda, grandes porções de vaquetas, solas, couros, brancos e pretos, de bezerro, assim como de qualquer animal selvagem, para manipulação ou uso nos tapetes, cadeiras soffas, etc.« (Za prevod je poskrbel gospod Stanislav Cikanek, slovenski duhovnik v Londonu, za kar se mu iskreno zahvaljujem.)

17 Casa de João Ogrin. *O Atalaya*, 15. 5. 1904, št. 534.

18 Prim.: *Almanaque D'Oeste do estado de São Paulo* 1902.

19 Jaboticabal na Exposição (Jaboticabal na Razstavi). *O Atalaya*, 20. 12. 1908.

14 Praznik na Lavrici, str. 3.

15 »Cortume Ogrin«. *O Atalaya*, 17. 1. 1899, št. 601.

Ivan Ogrin pred svojo trgovsko hišo v Jaboticabalu (O Atalaya, 17. 1. 1899, št. 601).

Eden izmed štirih oddelkov strojarne v Jaboticabalu (O Atalaya, 17. 1. 1899, št. 601).

zapuščini²⁰ sta dve pogodbi, s katerima je Petrovčič pristopil k Ogrinovemu podjetju. V prvi, ki nosi

²⁰ Ogrinovo zapuščino hrani Martin Zver iz Ljubljane, dedič po pokojni Ogrinovi hčeri Ani Nuški, ki je umrla brez potomcev. Fotokopije vseh citiranih dokumentov in fotografij iz Ogrinove zapuščine hrani tudi avtor tega prispevka. Gospodu Martinu in njegovi ženi Ani se za vse iz zapuščine posredovano gradivo toplo zahvaljujem.

datum 11. julij 1909, je Petrovčič vložil 10.000.000 realov, v drugi z dne 15. januarja 1912 pa še dodatnih 30.000.000 realov. Podjetje se je preimenovalo v Cortume a vapor de João Ogrin & Comp. Na svoj službeni papir je Ogrin ponosno dodal tudi podatek, da je podjetje leta 1908 prejelo srebrno medaljo državne razstave industrijskih izdelkov. Zanimiv je dokument z dne 1. januarja 1915, ki očitno

govori o poslovanju. Podjetje je v letu pred tem imelo za 44.691.000 brazilskih realov prometa. Od tega je čisti dobiček znašal 6.305.000, ki so si ga delili Ogrin in Petrovič v znesku 3.061.500 ter Jože Fajfar (Jaze Pfaefae) v znesku 182.000.²¹ Slednji je bil očitno tretji družabnik v podjetju, vendar z bistveno nižjim vložkom, če sklepamo iz razmerja o delitvi dobička. Dokument je podpisal Petrovič, saj je leta 1915 Ogrin že živel na Lavrici in od tam sodeloval pri poslovanju podjetja, ki ga je po njegovem odhodu prevzel Petrovič.

Z dobičkom, ki ga je prislužil v podjetju, je podpiral premnoge slovenske izseljence, pa tudi druge avstro-ogrsko državljane in Italijane ter jih bodril ob začetnih težavah in strahu, s katerimi so se srečali v novem svetu.

Odmev o dobrem imenu Ivana Ogrina se je razlegal vse do Dunaja. Avstrijska vlada ga je namreč imenovala za svojega častnega konzula v Braziliji.²² Kdaj točno je bil imenovan, ne vemo, zagotovo pa je bil častni konzul oziroma »Correspondente Consular da Austria-Hungaria« že leta 1904.²³ Tega leta je avstro-ogrsko skupnost v Braziliji obiskal cesarsko-kraljevi konzularni namestnik Franjo Turk, sicer doma iz Šentpavla. Še posebej toplo so ga sprejeli Slovenci z gospodom Ivanom Ogrinom na čelu. Turk je bival na njegovem domu, kjer je potekal tudi slavnostni banket, osrednja prireditev pa je bila v »društveni hiši«. O tem dogodku je za celjsko Domovino poročal Anton Hrastel in ob tej priložnosti Ogrina označil za »velezaslužnega, od vseh, bodisi Avstrijanov, Brazilijanov ali Italijanov ljubljenega narodnjaka«. Ob tem izvemo, da je bil Ogrin očitno velik domoljub, saj pisec posebej poudari, kako je poleg avstro-ogrsko in brazilске zastave visela tudi slovenska trobojnica.²⁴ Kot konzul se je udeleževal različnih prireditev in dogodkov. Tako v zapuščini najdemo tudi vabilo na koncert ob 20. septembru, brazilskem državnem prazniku.

Domov, na Lavrico

Zakaj se je Ogrin odločil vrniti domov, ne vemo. Dejstvo je, da je aprila 1910 dobil ladijsko vozovnico²⁵ in se na čustven in slovesen način poslovil od Jaboticabala. Poročilo o dogodku je neznani pisec posredoval *Slovenskemu narodu*, ki navaja, da se je pred Ogrinovo hišo zbralo veliko ljudi, med njimi tudi okrajni glavar in okrajni sodnik. Godba je igrala domovinske pesmi. Okrajni glavar je v svojem nagovoru izpostavil Ogrinovo funkcijo avstro-ogr-

skega častnega konzula in porotnika okrajnega sodišča. Sledil je banket s številnimi napolitnicami. »Ko se je približala ura slovesa, ni bilo nobeno oko suho.« Naslednji dan je Ogrina na kolodvor pospremila velika množica, da bi še enkrat stisnili roko v slovo »možu narodnjaku in naprednjaku«.²⁶

Ko se je vrnil domov v Avstro-Ogrsko, je v Braziliji pridobljeno premoženje očitno takoj začel investirati v nepremičnine. V dnevnem časopisju se najprej omenja kot »veleposestnik v Št. Ilju pri Velenju«,²⁷ kar pomeni, da se je Ogrin po vrnitvi iz Brazilije sprva naselil na Štajerskem in prav tam najprej investiral prisluženi denar. Kot veleposestnik v Šentilju pri Velenju, kot kraju pravimo danes, je nekje sredi leta 1912 na dražbi kupil Lenčeto²⁸ posest na Lavrici, hkrati pa tudi graščino Golnik na Gorenjskem. Novico o teh dveh nakupih je objavil *Domoljub* konec avgusta 1912. Ta drobna novica iz *Domoljuba* pa prinese tudi podatek o ceni posestev: za graščino Golnik je Ogrin plačal 122.000 kron, za Lenčeto²⁹ posestvo na Lavrici pa 130.000 kron. Medtem ko je posest na Lavrici takoj začel uspešno razvijati, je graščino Golnik čez leto dni, torej poleti 1913, že začel prodajati. List *Gorenjec* je najprej objavil oglas za prodajo premičnin (koleselj, kočija, sani, vozovi, konjske oprave) in živali.³⁰ Slabo leto kasneje, maja 1914, pa je *Slovenec* zapisal, da je prišlo do spremembe lastništva pri graščini Golnik, ki jo je od Ivana Ogrina kupil Jakob Gorjanec iz Kranja.³¹ Zneska obvestilo ne navaja, tako ne moremo ugotoviti, ali je s prodajo Ogrin zaslužil ali izgubil. S tem se zaključijo veliki nakupi in prodaje ter se začne uspešno gospodarsko obdobje posestnika Ivana Ogrina. Posest v Šentilju pri Velenju, pravzaprav sta bili kar dve posestvi, je začel prodajati že konec leta 1911, kar je razvidno iz objave v glasilu Narodne stranke za Štajersko.³²

²⁶ Iz Brazilije. *Slovenski narod*, 43, 18. 5. 1910, št. 110, str. 2.

²⁷ Grad Golnik pri Goričah. *Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo*, 25, 29. 8. 1912, št. 35, str. 582.

²⁸ Lenčeto²⁸ družina z Lavrice bi si sicer zaslužila samostojno študijo, vendar tukaj povejmo le to, da se kot prvi iz družine Lenče v pisnih virih omenja Franc Adam Lenče, ki se je na Lavrici naselil v prvi polovici 18. stoletja. Sedaj stoječo hišo s posestvom, ki jo je kupil Ivan Ogrin, je zgradil Andrej Lenče (1791–1865), ki je začel z vinsko trgovino, trgoval pa je tudi z lesom. Sledili so gospodarji Mihael, Karel st. in Karel ml. Slednji je celotno posestvo zapravil s stavami pri kartanju, menda v kavarni Union v Ljubljani, nato pobegnil v Ameriko, se vrnil v domovino in naredil samomor. Njegova mati Betty Lenče je posestvo prodala na dražbi. O tem pričajo številni oglasi za prodajo posestva in posameznih premičnin, ki so bili objavljeni po vseh časopisih, ki so izhajali na takratnem slovenskem ozemlju.

²⁹ Gl. op. 27.

³⁰ Razprodaja. *Gorenjec: političen in gospodarski list*, 14, 13. 6. 1913, št. 24.

³¹ Prememba posestva. *Slovenec*, 42, 5. 5. 1914, št. 101, str. 2.

³² Prim.: Listnica upravnništva. *Narodni list: glasilo Narodne stranke za Štajersko*, 6, 12. 10. 1911, št. 45.

²¹ Ogrinova zapuščina, Ballanco z dne 1. 1. 1915.

²² Prim.: Praznik na Lavrici, str. 3.

²³ Ogrinova zapuščina, Posetnica (vizitka) João Ogrin.

²⁴ Prim.: Jaboticabal v Braziliji. *Domovina*, 14, 18. 3. 1904, št. 22, str. 127.

²⁵ Ogrinova zapuščina, Dopis podjetja »Costa Moniza & C^{ia}« z dne 25. 4. 1910.

Posestvo na Lavrici, kamor se je Ogrin priselil leta 1912. Na levi strani je hiša z gostilno, zadaj hlev, na desni vinska klet, pred njo pa se vidi vogal športno-kulturnega doma. Danes stoji le še hiša. (hrani: Andrej Pogačnik, Lavrica).

Že na tem mestu pa je treba omeniti, da tako kot v Braziliji tudi v domovini Ogrin ni skoparil z denarjem, temveč je svoj dobiček redno delil med revne. Tako je za revne učence v Križah pri Trziču, ko je bil še lastnik Golnika, prispeval 20 kron za nakup učnih pripomočkov. Za prispevek se mu je v *Učiteljskem tovarišu* javno zahvalil šolski voditelj Janko Jezeršek.³³ Enako je bilo tudi v Šentilju pri Velenju. Aprila 1912 se je Ogrinu šolski vodja Jankovič zahvalil za velikonočno darilo – različne šolske potrebščine – vsem tamkajšnjim učencem. »Podpisano šolsko vodstvo izreka blagemu dobrotniku za ta dar v svojem, kakor tudi v imenu otrok, iskreno zahvalo!«³⁴

O možnosti nakupa posestva na Lavrici se je Ogrin verjetno seznanil iz oglasov stečajnega upravitelja dr. Ivana Tavčarja, ki so bili objavljeni v vseh dnevnikih časopisih. Prodajale so se premičnine, ki so spadale v stečajno oziroma konkurzno maso, kot so jo takrat imenovali.³⁵ Kupoprodajna pogodba za Lenčetovo posest na Lavrici je bila sklenjena 17. septembra 1912.³⁶ Lenčetovo podjetje je bilo konec istega leta likvidirano. O tem priča razglas cesarsko-kraljevega deželnega in trgovskega sodišča v Ljubljani z dne 20. 12. 1912.³⁷

Kako velika je bila Lenčetova posest oziroma

posest, ki jo je kupil Ivan Ogrin, smo skušali ugotoviti na podlagi zemljiške knjige, kjer pa pri parcelnih številkah velikosti zemljišč niso vpisane, zato lahko o obsegu zgolj sklepamo. Vsekakor je obsegala tako travnike kot gozdove in tudi stavbna zemljišča v približni velikosti 40 ha. Središče posestva je bila še danes stoječa mogočna hiša, v kateri je bila popotnikom in Ljubljancanom dobro znana gostilna. Nasproti hiše je stala velika vinska klet, na koncu le-te, v smeri Škofljice, pa so bila še tri stanovanja. Na tej strani kleti je Ogrin kasneje postavil tudi kapelico sv. Ane. Desno od vinske kleti, v smeri proti Ljubljani, je zgradil športno-kulturni dom. Ob hiši je stal velik hlev s precej živine. Za hišo še vedno stoji manjši objekt, ki ga varuhi kulturne dediščine uvrščajo med t. i. preužitkarske hiše, verjetno pa gre za prvotno hišo, v katero so se naselili ali jo celo zgradili prvi člani družine Lenče.

Med prvo svetovno vojno je Ogrin znatno kreditiral državo, ki je prosila za vojna posojila.³⁸ V okviru tretjega avstrijskega vojnega posojila je prispeval 3000 kron, v okviru četrtega pa še 6000 kron. V okviru četrtega vojnega posojila sta z Lavrice vsak po 1000 kron prispevala še Andrej Babšek in Miha Narobe.³⁹ Spomnil se je tudi na vojake, ki so se vračali s fronte, in daroval »Deželni komisiji za preskrbo vračajočih se bojevnikov«.⁴⁰

³³ Šolsko vodstvo v Križah pri Trziču. *Učiteljski tovariš*, 53, 31. 1. 1913, št. 5, str. 5.

³⁴ Zahvala. *Slovenski narod*, 45, 5. 4. 1912, št. 78, str. 2. Enaka zahvala je bila objavljena tudi v *Slovenskem gospodarju*, 46, 11. 4. 1912, št. 15, str. 4.

³⁵ Prim.: *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 15. 7. 1912, št. 159, in nato še 28. 8. 1912, št. 196.

³⁶ Okrajno sodišče v Ljubljani, Zemljiška knjiga, k. o. Rudnik, ZKV 141.

³⁷ Prim.: *Amtsblatt zur Laibacher Zeitung*, 28. 12. 1912, št. 298.

³⁸ Več podatkov o političnem, gospodarskem in kulturnem dogajanju na slovenskem ozemlju v obdobju, ki ga obravnavamo v tem prispevku, lahko bralec najde v ustreznih poglavjih knjig: Borak, *Slovenska zgodovina*, in Vodopivec, *Od Pohljnovce slovnice*.

³⁹ Prim.: Dnevne vesti. *Slovenski narod*, 49, 12. 5. 1916, št. 109, str. 3.

⁴⁰ Prim.: Darila. *Slovenski narod*, 48, 24. 9. 1915, št. 219, str. 4.

Prvi avto na Lavrici, zadaj sedita Ivan Ogrin in Lojze Simčič (Ogrinova zapuščina).

Na Lavrici se je očitno dobro počutil, saj je tu ostal vse do svoje smrti. Nadaljeval je z dejavnostjo, ki jo je pred njim vodila že Lenčetova družina. Postal je vinski trgovec, gostilničar⁴¹ in tudi kmet. Hlev je bil poln živine. Na posestvu je imel zaposlenih več delavcev, kar je razvidno tudi iz oglasov za službe (iskal je zlasti kravarje in sodarje, sezonsko pa tudi kosce), ki jih je ponujal prek časopisov. Za svoje delavce je dobro skrbel. Mnogim je dal ali za simbolično ceno prodal zemljišča, da so si zgradili svoje hiše in se za stalno naselili na Lavrici. Tako so si vzdolž Dolenjske ceste na desni strani od Ogrina proti Ljubljani zgradili hiše Blažičevi (z Dolenjske), Semoliči (s Primorske), Znidaršiči (iz Iške vasi) in Valentinčiči (iz Sel). Pred tem so bili t. i. »osebenkarji«, ljudje brez lastne posesti, ki so hodili v »tabrk«, tj. delat na tujo posest. Ogrinovi delavci so vsako jesen dobili izdatno ozimnico.⁴² Morda velja na tem mestu posebej omeniti bratranca pesnika Dragotina Ketteja Lojzeta Simčiča, ki je prišel k Ogrinu v službo po prvi svetovni vojni, se tu poročil in aktivno sodeloval v javnem življenju kraja.⁴³ Hišo si je prav tako postavil na Ogrinovem zemljišču, in sicer na levi strani Dolenjske ceste v smeri proti Ljubljani. Med drugim je bil tudi Ogrinov voznik. Ogrin je namreč imel že pred drugo svetovno vojno osebni avtomobil, ki je bil prvi avto na Lavrici. Središče vsega kulturnega, društvenega, prosvetnega in političnega dogajanja je bila gostilna, ki so jo prav tako vodili že njegovi predhodniki iz družine Lenče.

⁴¹ ZAL, LJU 488, Cod. XX (97), Obrtni register okrajja Ljubljana – Okolica.

⁴² Po ustnem pripovedovanju Ane Strgar, februar 2011.

⁴³ Prim.: Brat Lojze Simčič. *Jutro*, 21, 14. 11. 1940, št. 267, str. 3.

Devet let po nakupu Lenčetovega posestva se je Ivan Ogrin 31. januarja 1921 poročil z Antonijo Švigelj z Brega pri Borovnici, ki je prav tako prihajala iz družine trgovca in posestnika.⁴⁴ Poročka je bila na Brezjah, vpisana pa je v poročno knjigo župnije Borovnica.⁴⁵ (Ogrinova hiša je takrat imela naslov Daljna vas 8.) Žena je bila skromna in preprosta gospa, ki je možu pomagala voditi veliko posestvo in vinsko trgovino. Dobro leto po poroki, 16. marca 1922, se jima je rodila hči Ana Nuška.⁴⁶ Po rojstvu hčere je Ogrin postavil že omenjeno kapelico, ki jo je posvetil sv. Ani – kot je bilo ime njegovi hčeri. Kapelica je bila podrt leta 1952 ali kakšno leto kasneje, ko so širili in urejali Dolenjsko cesto. Izvoljenec Ane Nuške, Jože Rotar, je padel v partizanih. Po vojni se je sicer poročila, a tudi kmalu ločila. Otrok ni imela.⁴⁷ Živel je v Ljubljani v vili za Bežigradom.

Krajani se Ogrina spominjajo kot velikega in močnega moža, ki je bil vedno prijazen tako do otrok kot starejših. V hišni veži je stala velika miza, na kateri so bili postavljeni peharji s piškoti in jabolki. Ko so mu prišli otroci iz šole voščiti za god, so bili iz teh peharjev deležni dobrot. Hiša je bila vedno odprta za vsakega, ki si je zaželel stopiti vanjo.

⁴⁴ Prim.: 60 letnica rojstva. *Slovenec*, 62, 28. 4. 1935, št. 97a, str. 5.

⁴⁵ NŠAL, Prepisi matičnih knjig, Poročna knjiga župnije Borovnica 1921–1964.

⁴⁶ Prim. nagrobnik družine Ogrin na pokopališču Ljubljana – Rudnik.

⁴⁷ Po ustnem pripovedovanju Ane Strgar februarja 2011 in Ane Zver novembra 2011. Jože Rotar je naveden kot padli v boju tudi v prilogi Šolske kronike Lavrica – Daljna vas »Statistični podatki o žrtvah«, ki jo je napisala začasna šolska upraviteljica Franja Benedičič.

Društveno življenje in gradnja kulturno-prosvetnih objektov

Gasilno društvo Laverca

Prvo društvo in hkrati še vedno delujoče, ustanovljeno 10. julija 1921, je bilo Gasilno društvo Laverca, danes Prostovoljno gasilsko društvo Lavrica. Gasilci so denar za opremo zbirali s prirejanjem veselic s srečelovom. Tako je dne 18. septembra 1921 novoustanovljeno društvo na Ogrinovem vrtu pripravilo veselico s srečelovom, na kateri je igrala godba. Dobiček od srečelova je bil namenjen nakupu gasilske opreme.⁴⁸ Gasilski dom je bil skupaj z osnovno šolo zgrajen leta 1926 ter bil slovesno odprt in predan v uporabo ob 5. obletnici ustanovitve društva. Ohranila se je fotografija z odprtja, ki prikazuje še nedograjeno šolo, gasilski dom pa je že končan in ozaljšan z mlaji. Odprtja se je udeležilo precej krajanov. V zahvalo za pobudo in izdatno podporo društvu so gasilci gospoda Ogrina leta 1928 imenovali za svojega častnega člana. Gasilski dom še vedno stoji. V devetdesetih letih je bil zgolj malenkostno povečan, drugače pa še vedno dobro služi svojemu namenu.

Gradnja dvorazredne osnovne šole in ustanovitev šolskega okoliša Daljna vas – Lavrica

Kot predsednik »krajnega šolskega sveta« je bil Ogrin pobudnik izgradnje šole na Lavrici. Sredstva za gradnjo so dobili s prodajo »Gmajne«, ki je predstavljala skupno zemljišče prebivalcev Sel, Srednje in Daljne vasi ter Babne Gorice. Zemljišče, na katerem stoji šola, se je imenovalo »Baherca« in je tudi bilo v skupni lasti.⁴⁹ Ogrin je načeloval gradbenemu odboru, ki je začel z delom že leta 1924.⁵⁰ Da ni šlo vse gladko in da je imel gradbeni odbor precej dela, se je na srečanju upokojenih učiteljev, ki je julija 1932 potekalo pri Ogrinu, spominjal nekdanji okrajni šolski nadzornik Franc Gabršček: »Bile so velike borbe in težave glede zgradbe šolskega poslopja, za katero ima velike zasluge baš g. Ogrin.«⁵¹ In prav zaradi njegove vztrajnosti in delavnosti je bila šola 7. oktobra 1926 blagoslovljena in predana svojemu namenu. *Učiteljski tovariš* jo je opisal kot lično enonadstropno zgradbo v bližini železniške postaje, ki je lahko v ponos požrtvovalnemu prebivalstvu novega šolskega okoliša.⁵²

Odprtje gasilskega doma poleti 1926, zadaj še nedokončana šola (Ogrinova zapuščina).

⁴⁸ Prim.: Laverca. *Slovenec*, 49, 17. 9. 1921, št. 211, str. 3.

⁴⁹ Krajanj današnje Lavrice so se za šolo zavzemali že leta 1911, ko je bila glavna tema lokalnih volitev v Občini Rudnik izgradnja lastne šole na Lavrici na mestu »Baherce« in ustanovitev lastnega šolskega okoliša. Otroci so namreč morali z Lavrice v šolo hoditi na Rudnik, kar je bilo precej daleč. Njihova želja se je uresničila 15 let kasneje s pomočjo Ivana Ogrina. (Prim.: Občinske volitve v Rudniku. *Slovenec*, 39, 16. 12. 1911, št. 288, str. 3.)

⁵⁰ ZAL, LJU 423, Osnovna šola Lavrica, fasc. 1, Šolska kronika.

⁵¹ Sestanki upokojenih učiteljev. *Jutro*, 13, 9. 7. 1932, št. 158, str. 4.

⁵² Novo šolsko poslopje na Laverci. *Učiteljski tovariš*, 66, 28. 10. 1926, št. 12, str. 3.

Odprtje nove šole je bilo nadvse slovesno. Najprej je bila opravljena »služba božja«, po njej pa so se v pritlični učilnici zbrali učenci in njihovi učitelji ter veliko občanov z Ivanom Ogrinom na čelu. Šola je bila vsa okrašena s trobojnicami in slavolokom. Slavnostni govornik je bil okrajni šolski načelnik Mihael Kosec. V ganljivem nagovoru, kot je zapisal poročevalec, je šolsko mladino opozarjal, »naj se s pridnim učenjem oddolži staršem za njihove ogromne materialne žrtve. Zabvaljeval se je tudi graditeljem šole, ker so v teh težkih pod gospodarsko krizo ležečih časih postavili tako lepo svetišče ljubezni, vzgoje in omike, ki je v ponos šolski občini, a v blagor mladini.«⁵³ Spregovoril je tudi gospod župnik in »bodril navzoče, naj v neskajeni harmoniji delujejo za šolo, cerkev in dom tudi v vzgojnem oziru.«⁵⁴ Slovesnost se je zaključila s petjem državne himne, temu pa je sledila pogostitev vseh šolskih otrok v prostorih Ivana Ogrina. Kdo je dal idejo za vzgojni poduk na fasadi osnovne šole »Če se v mladosti pridno učiš, na starost veselo in srečno živiš.«, ne vemo, je bil pa zagotovo tja nameščen zato, da bi otroke in njihove starše vzpodbujal k učenju.

Pouk je v šoli potekal do decembra 1943, ko so šolo zasedli domobranci. Po tem dogodku je Ogrin zopet priskočil na pomoč in za pouk dal na voljo svoj »salon« v gostilni, ki se je nahajal na mestu današnjega odra dvorane krajevne skupnosti.

Leta 1930 je začelo delovati Tamburaško društvo Krim–Lavrica. Šlo je za tako imenovani tamburaški zbor, ki je imel vaje pri Vodeniku (hiša nasproti današnje trgovine Fortuna – Mercator), kjer je bila do leta 1960 tudi pošta.

Ustanovitev sokolske čete

Dne 21. junija 1931 je bila pod okriljem matičnega društva Sokol Ljubljana IV. slovesno ustanovljena sokolska četa na Lavrici. O dogodku je poročalo *Jutro*: »V gostilniških prostorih pri Ogrinu je starosta bodoče čete Ivan Ogrin ob 15. v izbranih besedah pozdravil številno zbrane navzoče, posebej še zastopnika bana dr. Andrejko, župnega podstarosta Krapša, starosta Sokola Ljubljana IV. Zebala in zastopnika sokolskega društva Štepanja vas br. Ropiča. Takoj nato je starosta Zebal imenoval upravo nove sokolske čete, ki je naslednja: starosta Ivan Ogrin, namestnik Ivan Čepon, načelnik jurist Marjan Simčič, načelnica Zalka Črnologarjeva, namestnik načelnika Jože Antonič, namestnica načelnice Mici Možinova, tajnik Ivan Peric, blagajnik France Dremelj. Člani oprave so: Josip Vodenik, Franc Legat in Ivan Zajc ter namestnika Jože Boh in Fran Martinec, revizorji pa Fran Zupan, Anton Glavič in Alojz Simčič. Z odobravanjem je bila sprejeta vdanostna brzojavka kraljevemu domu in

starešini Nj. Vis. Kraljeviču Petru. Takisto so bili poslani pozdravi prvemu podstarosti SKJ (Sokola Kraljevine Jugoslavije, op. a.) Ganglu in župnemu starosti dr. Pipenbacherju. V daljšem, zelo lepem govoru je dr. Andrejka vneseno pozdravil skupščino in obeležil pomen snovanja sokolskih čet za moralni in fizični prerod jugoslovanskega naroda. Br. Krapoš je izrazil tople pozdrave ljubljanske župe, br. Ropič pa v imenu štepanjskih Sokolov. K besedi se je oglasil še prosvetar nove čete, šolski upravitelj br. Kozina, ki je zagotovil, da bo četa vneto gojila prosveto, prosil pa je za vsestransko podporo. Nato se je starosta Ogrin zabvalil vsem udeležencem in je bila skupščina zaključena. Razvila se je prijetna sokolska zabava. Nova četa na Lavrici šteje že okrog 130 članov, v glavnem samih čvrstih kmečkih fantov, med katerimi je mnogo dobrih pevcev ter imajo tudi že svoj tamburaški zbor. Ni dvoma, da bo nova četa kmalu v ponos ljubljanski sokolski župi.«⁵⁵

Ob tem je morda zanimivo dodati, da je sokolstvo Lavrico zaznamovalo že v 60. letih 19. stoletja, ko je bilo društvo ustanovljeno. V prvih letih po ustanovitvi – Telovadno društvo Južni Sokol je bilo v Ljubljani ustanovljeno leta 1863 – so se Sokoli na svoj prvi pomladanski izlet vedno odpravili preko Bizovika na Lavrico in se nato ob jedachi in pijači družili v Lenčetovi gostilni. O tem so redno poročale *Kmetijske in rokodelske novice*: »Ob 1. uri popoldne prišli so v Lavrico. Tukaj je bilo vse okinčano; povsod so jim nasproti vibrale narodne zastave, ter v solnčnem žarku pozdravljale prišedše junake.«⁵⁶ Ne vemo, ali je Ivan Ogrin vedel, da so tudi člani Lenčetove družine, od katere je kupil posestvo, podpirali Sokole, gre pa za nekakšno kontinuiteto. Če jih je Lenče zgolj gostil, jim je Ogrin dal mesto in prostor, da so lahko stalno delovali tudi na Lavrici.

V letu dni od ustanovitve je poleg vinske kleti na lastne stroške zgradil športno-kulturni dom, da bi Sokoli imeli prostor za vadbo. Poleti 1938 so odprli tudi letno telovadišče. *Slovenski narod* je ob njegovem odprtju takole zapisal: »Mnogo truda je bilo treba, dolgo so pele lopate in krampi, da je bilo telovadišče urejeno. Vrli Sokoli so zravnali vegasti teren in ogradili telovadišče, a zdaj so namestili orodje, ki je pripravljeno za telovadce. Otvoritev novega telovadišča bo združena z javnim telovadnim nastopom, za katerega se vsa četa pridno pripravlja. S prostovoljnim delom, s trudom in v znoju so si Sokoli ustvarili lepo telovadišče in zato se bodo v bodoče s še večjim veseljem zbirali na njem.«⁵⁷ Odprtje je potekalo nadvse slovesno. O

55 Nova strumna sokolska četa. *Jutro*, 12, 22. 6. 1931, št. 141a, str. 2.

56 [Sokolov prvi ...]. *Kmetijske in rokodelske novice*, 25, 11. 5. 1867, št. 19, str. 158. Prim. tudi: [Prvi letošnji izhod ...]. *Kmetijske in rokodelske novice*, 23, 13. 5. 1865, št. 19, str. 155–156.

57 Pred sokolskim nastopom na Lavrici. *Slovenski narod*, 71, 6. 8. 1938, št. 175, str. 2.

53 Prav tam.

54 Prav tam.

Del sokolske čete na Lavrici. Ivan Ogrin z očali sedi v sredini, levo od njega pa Lojze Simčič (Ogrinova zapuščina).

tem je obširno poročal *Slovenski narod*: »Po prihodu obeh popoldanskih vlakov, je krenila s postaje velika povorka z godbo 40. pešpolka 'Triglavskega', z veliko državno zastavo in dvema praporoma; v povorki je korakalo nad 300 sokolskih pripadnikov, ki jih je občinstvo navdušeno pozdravljalo. Po prihodu na telovadišče, kjer se je pred tem zbrala množica nad 1000 oseb, so vsi oddelki najprej izkazali čast državni zastavi med igranjem državne himne, nakar je stopil na načelniško tribuno četni starosta br. Ogrin, ki je najprej nazdravil sokolskemu starešini Nj. Vel. kralju Petru II., potem pa pozdravil vse drage goste in občinstvo. Br. starosta je nadaljeval: *Otvorjam to letno telovadišče, ki smo ga zgradili z lastnim delom in trudom. Zaprek je bilo dovolj, mi se jih nismo ustrašili, s pogumom smo šli dalje, uspehi niso izostali. Hočemo, da za nas velja eno: 'Ne koristi, ne slave, vedno le naprej po stopinjah velikega Tyrša in Fügnerja, za našega kralja in lepšo bodočnost naše mile Jugoslavije.'*«⁵⁸ Iz govora je jasna Ogrinova projugoslovanska usmerjenost. S podpiranjem Sokola je jasno dokazoval, da ni bil klerikalec, saj je Cerkev s pastirskim pismom prepovedala vzgajati katoliško mladino v Tyrševem duhu. Orel, telovadna organizacija s katoliškim vzgojnim konceptom, je bila ukinjena ob nastopu kraljeve diktature leta 1929.

Leta 1939, ko je Lavrica dobila elektriko, so se Sokoli zavzeli, da bi jo čim prej napeljali tudi v športno-kulturni dom, v katerem so telovadili pozimi, ob tem pa tudi prirejali igre. Gostovala so

različna ljudska gledališča, sami domačini pa so vsako leto pripravili vsaj eno igro.⁵⁹ Ana Strgar, ki se gospoda Ogrina dobro spominja, pove, da je tudi sama igrala v igri *Peterčkove poslednje sanje*. V dvorani je vsako leto potekalo miklavževanje, ki so se ga še posebej razveselili zlasti revnejši otroci. Ivan Ogrin je namreč poskrbel, da so prav vsi dobili darila. Pozimi so v dvorani potekala tudi poučna predavanja, nikoli pa ni izostala akademija ob 1. decembru, ki je bil državni praznik združitve v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

11. avgusta 1940 je sokolska četa na Lavrici praznovala 10-letnico delovanja. *Jutro* je ob tej priložnosti posebej izpostavilo Ivana Ogrina: »Pod okriljem požrtvovalnega in nesebičnega br. staroste Ogrina se je četa razvijala do sedanjega razmaha. Ravno br. Ogrin, ki je vseh deset let njen vzorni starosta, se ima četa največ zahvaliti, da stoji danes na tako zavidljivi višini.«⁶⁰ Dejansko je društvo, ki je bilo ustanovljeno leta 1931, v slabih desetih letih prišlo do športne dvorane in letnega telovadišča. Brez delovnih rok članov in podpornikov ne bi šlo, brez temelja, ki ga je z objektom in zemljiščem postavil Ivan Ogrin, pa tudi ne.

Številna poročila v dnevnem časopisju dajejo vedeti, da je na Lavrici potekalo živahno društveno življenje, ki ga je nato skalila druga svetovna vojna.

⁵⁹ Prim.: Praznik sokolske čete na Lavrici. *Slovenski narod*, 72, 2. 8. 1939, št. 173, str. 2.

⁶⁰ Deset let Sokola na Lavrici. *Jutro*, 21, 8. 8. 1940, št. 183, str. 3.

⁵⁸ Lepo slavje sokolske čete na Lavrici. *Slovenski narod*, 71, 16. 8. 1938, št. 182, str. 2.

Župan in dobrotnik občanov

Življenje je Ivana Ogrina pripeljalo tudi na sedež župana Občine Rudnik. Njegovo županovanje smo raziskovali na podlagi arhivskega gradiva Občine Rudnik⁶¹ in zapisov v takratnih časopisih. Župan je bil med letoma 1936 in 1942.⁶² Že v prvem letu mandata se je soočal s kar nekaj težavami. Banska uprava ga je namreč zaradi domnevnega okoriščanja kar dvakrat razrešila s funkcije župana. To so njegovi politični nasprotniki seveda izkoristili za »najgrše obrekovanje«, skušali so ga prikazati »kot moža, ki je oškodoval občane na korist lastnega žepa«. ⁶³ Kaj se je torej dogajalo?

Prvič je bil s funkcije župana razrešen oktobra 1936 z utemeljitvijo, »da je dobavil občini raznega blaga za 110 Din. Upravno sodišče je to razrešitev razveljavilo, ker je ugotovilo, da je g. Ogrin prodal občini dotične predmete, ker jih je občina nujno rabila in jo je s tem obvaroval pred večjo škodo, zato se tako opravilo ne more smatrati za dobaviteljstvo.«⁶⁴ Drugič je bil razrešen februarja 1937. »Ta razrešitev se je opirala na revizijo, ki jo je bila banska uprava odredila glede poslovanja gradbenega odbora za zgradbo šole na Lavrici. Predsednik tega odbora je bil g. Ogrin, revizijsko poročilo pa mu je naprtilo očitke za celo vrsto dozdevnih nepravilnosti.«⁶⁵ Obtožen je bil, da je zagrešil nečastna, po kazenskem zakonu kazniva dejanja. Ogrin se je, da bi obvaroval svojo čast in dobro ime, takoj pritožil na upravno sodišče v Celju, ki pa je s sklepom počakalo do zaključka postopka državnega tožilstva. To je po izvedeni preiskavi kazenski postopek ustavilo s sklepom, da ni osnove za pregon ovadnega. Upravno sodišče v Celju je na podlagi tega ugodilo Ogrinovi pritožbi in razveljavilo sklep banske uprave, s katerim je bil Ogrin razrešen s funkcije župana. Čeprav je Ogrin sodno dokazal svojo nedolžnost oziroma zaradi obtožb niti ni bil obsojen, se je obrekovanje nadaljevalo. Tako je dnevnik *Jutro* decembra leta 1937 objavil še en članek z naslovom Popolno zadoščenje županu Ogrinu, v katerem je bil še enkrat povzet celoten proces in oprano njegovo dobro ime.⁶⁶

V zvezi z gradnjo šole je morda pomembno omeniti še, da je Ogrin kot župan gradil tudi novo šolo na Rudniku, ki je bila slovesno odprta 16. oktobra 1938.⁶⁷ Tudi ta šola je, sicer nekoliko povečana in prenovljena, še vedno v uporabi.

O Ogrinovem poštenju in dobroti pravzaprav ne gre dvomiti. Prvi vir za to trditev so zagotovo krajanji Lavrice, ki so Ivana Ogrina osebno poznali in prav vsi o njem govorijo spoštljivo in pohvalno. Med raziskovanjem njegovega življenja smo ves čas oziroma na vseh postajah njegovega delovanja srečevali ogromno pozitivnih pripomb o njegovem delu in dobroti. Ko se je odločil oditi v tujino, se je zaradi nižje cene ladijske vozovnice raje odločil za Južno Ameriko, kljub temu da je sprva nameraval odpotovati v Severno Ameriko. Tako je lahko vrnil del pri očetu izposojenega denarja. V Braziliji je bil imenovan za častnega konzula, kar je zagotovo priznanje, ki izvira iz spoštovanja do posameznika in njegovega ugleda. Očitno je imel poseben čut za otroke in šolsko mladino. Tako na Štajerskem kot na Gorenjskem je finančno podpiral revne šolske otroke, za kar so se mu v časopisih zahvaljevali šolski upravitelji. Krstna in birmanska knjiga župnije Ljubljana – Rudnik izkazujeta njegovo botrstvo več kot 125 otrokom. Lavriške otroke je v času miklavževanja redno obdaroval. Številni popotniki so spali na njegovem seniku in pred tem vedno dobili toplo večerjo. Svojim delavcem je odstopil ali za skromen denar prodal zemljišča za gradnjo družinskih hiš, vedno pa so bili deležni tudi bogate ozimnice.

V začetku leta 1939 je časnik *Slovenski narod* objavil naslednji zapis: »Eden izmed redkih mož, ki se ob vsaki priliki izkaže s svojo dobrotljivostjo, je gotovo ugledni in priljubljeni župan občine Rudnik g. Ivan Ogrin, veletrgovec z vinom in posestnik na Lavrici. Ob raznih prilikah in večkrat na leto obdaruje revne občane in jim gre v vseh ozirih na roko. Tudi za novo leto je g. Ogrin na široko odprl svoje dobro srce in razdelil med siromašne občane veliko količino moke in revežem s tem olajšal bedo v najtežjih časih. Priljubljenemu županu g. Ogrinu se za njegovo plemenitost najlepše zahvaljujemo vsi obdarovani.«⁶⁸

Konec leta 1942, ko je Ogrin županski mandat predal novemu županu Matiji Glaviču, je Občini Rudnik podaril 1030 lir, ki so bile razdeljene med 21 občanov in občanov.⁶⁹

Leta 1936 je začela delovati »Ogrinova ustanova«, ki je bila namenjena revnim učencem lavriške osnovne šole. Ustanovo je Ogrin financiral iz

⁶¹ Občina Rudnik je bila ustanovljena dne 29. 1. 1893 s cesarjevo potrditvijo sklepa deželnega zbora. Davčna občina Orle se je izločila iz Občine Dobrunje in bila preoblikovana v samostojno Občino Rudnik. Vanjo so sodile vasi Rudnik, Orle, Sela, Srednja in Daljna vas (Lavrica) ter Babna Gorica.

⁶² Kot župan je 5. novembra 1941 podpisal gradbeno dovoljenje za stanovanjsko hišo, ki jo je gradil avtorjev stari oče Jože Petrič, v njej je bil rojen avtorjev oče Janko Petrič, do 12. leta pa je v hiši živel tudi avtor. Novembra 1989 se je z družino preselil na Lavrico (Sela). Prim.: ZAL, LJU 13, Občina Rudnik, fasc. 2, a. e. 82.

⁶³ Zadoščenje županu Ogrinu na Laverci. *Jutro*, 18, 17. 7. 1937, št. 164, str. 5.

⁶⁴ Prav tam.

⁶⁵ Prav tam.

⁶⁶ Prim.: Popolno zadoščenje županu Ogrinu. *Jutro*, 18, 7. 12. 1937, št. 284, str. 2.

⁶⁷ Prim.: Dve novi šoli. *Ponedeljski Slovenec*, 11, 17. 10. 1938, št. 42, str. 2.

⁶⁸ Dnevne vesti. Župan in dobrotnik občanov. *Slovenski narod*, 72, 11. 1. 1939, št. 8, str. 3.

⁶⁹ Ogrinova zapuščina, Seznam z dne 11. 12. 1942.

Krajevni šolski odbor Lavrica-Daljna vas.

Obračun o prejemu in izdatku denarja iz Ogrinove ustanove!

Den 15. 9. 1935 prejel od finančne direkcije za kupone št. 1. obveznic	Den	437,50	
den 10. 1. 1936 prejel shranki in knjige št. 1907 Krajušnice, pravne banovine in knjige	"	250,-	2
den 15. 8. 1936 prejel od finančne direkcije za kupone št. 1. obveznic	"	437,50	
pačun št. 1. plačani izdatki za šolske potrebščine pri A. Dremaj Lavrica		699,50	
potrdilo št. 2. izplačan Januša Janin		50,-	
" 3. " Kuncu Franca		50,-	
" 4. " Kbecu Franca		50,-	
" 5. " Kbecu Karola		50,-	
" 6. " Valentinu Janu		100,-	
" 7. " Praanik Jeri		50,-	
" 8. " Lusin Jožetu		150,-	
" 9. " Nohetu Janu		71,-	
preost. izplačal		144,50	
	Den	1269,50	1269,50

Plačal preost. Den 144,50 p., kakor znesek se poravnava pri prihodnjem izplačilu.

Lavrica, 21. aprila 1937.

Stanje Ogrinove ustanove leta 1937 (Ogrinova zapuščina).

Tabela 1: Finančno stanje »Ogrinove ustanove«

Leto	1937	1938	1939	1940	1941 in 1942	1943	1956
Znesek v dinarjih	1.269	2.086	1.793	1.769	2.735	752	317

P O T R D I L O

za 317,- din (tri sto sedemnajst dinarjev), kateri znesek sem podpisani šolski upravitelj Andrej Šavli prejel od vd. po pok. Ogrin Ivanu kot prispevek iz "Ogrinove ustanove za podporo revnejšim učencem in dijakom iz šol. okoliša Lavrica".

Navedeni znesek bo uporabljen za nakup šolskih potrebščin najpotrebnejšim učencem tukajšnje šole.

Daljna vas-Lavrica, dne 20. januarja 1936.

Šavli Andrej

Primer potrdila o prejetih sredstvih iz Ogrinove ustanove, ki je delovala do leta 1962, ko jo je ukinil takratni šolski odbor (Ogrinova zapuščina).

70 Ogrinova zapuščina, Obračun o prejemu in izdatku denarja iz Ogrinove ustanove.

71 Ogrinova zapuščina, Potrdilo z dne 20. 1. 1956.

72 Člani šolskega odbora so takrat bili Miha Garbas, Milka

lastnih denarnih sredstev, in sicer z dividendami za kupone državnih obveznic in obrestmi hranilnih vlog. Ohranjena so finančna poročila Ogrinove ustanove za obdobje 1936–1943. Iz njih izhaja, koliko priliva je ustanova imela vsako leto in za kakšne namene je bil denar porabljen. Približno polovico sredstev je bilo vsako leto porabljenih za nakup šolskih potrebščin, ki jih je šolski upravitelj nakupil v krajevni trgovini, nekaj denarja pa je bilo razdeljenega neposredno učencem.⁷⁰

V Ogrinovi zapuščini so ohranjena tudi številna potrdila o izplačilu sredstev iz časa po drugi svetovni vojni, ko je država Ogrinu pobrala skoraj vse premoženje. Po letu 1951, ko je Ivan Ogrin umrl, je ustanovo vodila njegova žena Antonija. Na primer, leta 1956 je Antonija Ogrin šolskemu upravitelju Andreju Šavliju izročila 317 din »za podporo revnejšim učencem in dijakom iz šolskega okoliša Lavrica.«⁷¹

Ustanova je uspešno delovala vse do leta 1962, ko se je takratni šolski odbor⁷² odločil, da jo ukine. Na 4. redni seji, ki je potekala 7. maja 1962, so o njej razpravljali pod točko razno: »Se izpred vojne obstaja dobrodelna Ogrinova ustanova, ki naj bi iz prihrankov oz. obresti teh prihrankov pomagala revnejšim učencem. Odbor je mnenja, naj ta malenkostni denar porabi kar varuhinja te ustanove, saj šola dobiva redne dotacije od družbe – ji ni treba takih miloščin.«⁷³

Na 5. redni seji, ki je potekala 23. maja 1962, pa so v okviru prve točke dnevnega reda, pri kateri so poročali o realizaciji sklepov, že navedli, da je bil

Hude, Miha Martinc, Pavel Martinc, Franc Okretič, Boris Simčič, Franc Zupan in zapisničarica Nika Garbas.

73 ZAL, LJU 423, Osnovna šola Lavrica, fasc. 2, Zapisniki sej šolskega odbora.

»denar Ogrinove ustanove vrnjen varubinji.«⁷⁴ Tako je ugasnila ustanova, ki je zagotavljala pomoč revnejšim učencem. S tem je bila dejansko odstranjena še zadnja posmrtna prisotnost Ivana Ogrina. Ob tem naj opomnimo, da je bila mesečna najemnina, ki jo je moral Ogrin po vojni plačevati za bivanje v lastni hiši, s strani KLO Lavrica odmerjena v višini 500 din. Žena pokojnega Ogrina pa je šoli leta 1956 izročila 317 din, torej dobro polovico mesečne najemnine, kar torej ni bilo malo denarja.

V svoji dobroti se je Ogrin mnogokrat spomnil tudi rojstnega kraja. Tako je leta 1921 daroval za nakup dveh novih bronastih zvonov za domačo cerkev na Stari Vrhniki, za kar so se mu skupaj z drugimi dobrotniki javno zahvalili.⁷⁵ Dve leti pred tem so na Vrhniki postavljali spomenik Ivanu Čankarju, za katerega je Ogrin daroval 200 kron.⁷⁶ Ko je bil še posestnik v Šentilju pri Velenju, je daroval dijaški kuhinji v Celju.⁷⁷

Poleg povedanega je bil Ivan Ogrin še podpredsednik Združenja trgovcev za ljubljansko okolico⁷⁸ in član uprave Gostilničarske zadruge za ljubljansko okolico.⁷⁹

Zaveden Jugoslovan in katoličan

O Ogrinovem svetovnem nazoru lahko sklepamo po tem, katere časopise je bral in kateri časopisi so o njem več in pozitivno pisali. V času med obema vojnama je bila slovenska družba splošno gledano razdeljena na dva pola: liberalnega in katoliškega. Znotraj vsakega tabora pa so obstajale cepitve, ki so bile bolj ali manj skrajne. Glede na to da je Ogrin izdatno podpiral Sokole, da sta o njem mnogo več poročala liberalna časnikarja *Jutro* in *Slovenski narod* kot pa katoliški *Slovenec*,⁸⁰ lahko sklepamo, da je bil nazorsko liberalno usmerjen, kar pa, to je treba posebej poudariti, v času med obema vojnama ni pomenilo, da ni bil veren človek. Ogrin je bil trden in zgleden katoličan, kar izpričujejo cerkvene krstne in birmanske knjige, v katerih je kot boter zapisan pri mnogih imenih otrok z Lavrice in iz okoliških

krajev, o čemer smo že pisali. Ustni viri pripovedujejo, da je želel na Lavrici zgraditi cerkev. Ta želja se mu ni izpolnila, je pa njegova hči del z denacionalizacijo pridobljene dediščine namenila gradnji gimnazije in internata v Želimljah.⁸¹

Že v prvem mandatu njegovega županovanja je bila decembra 1937 prav na Lavrici za območje Občine Rudnik ustanovljena Omladina Jugoslovanske nacionalne stranke, ki je predstavljala podmladek takratne vsedržavne liberalne Jugoslovanske nacionalne stranke.⁸² Iz tega bi se dalo sklepati, da je Ogrin podpiral tudi Kraljevino Jugoslavijo kot politično tvorbo. Kakorkoli že, v danem zgodovinskem času je bil zaveden državljani, kar je izpričeval s svojim zavzetim delom. Za vse zasluge je bil odlikovan z redom sv. Save V. stopnje.⁸³

Druga svetovna vojna

Drugo svetovno vojno je Ivan Ogrin dočkal kot župan Občine Rudnik. Po pripovedovanju ljudi se zdi, da je zavzel nevtralno držo in v smislu svoje zgoraj opisane skrbnosti in dobrote deloval tako, da bi kraj in njegovi prebivalci čim manj trpeli. Kot zanimivost naj omenimo, da je bila njegova hči Ana Nuška v skupini tistih, ki so kot prvi z Lavrice začeli iskati stik z OF.⁸⁴ Skupina se je v bližnjem gozdu začela zbirati julija 1941, torej po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo (22. junija 1941). Hkrati se moramo zavedati, da je bil kot župan dolžan skrbeti za vse ljudi, in glede na zgodovinske vire je očitno uspešno manevriral med okupatorjem in uporniki. Ker je prej omenjena skupina odpornikov začela s sabotажami, se je jeseni leta 1941 v športno-kulturni dom naselila italijanska vojska, ki je stražila železniško progo, od tam pa se je preselila v šolsko poslopje. Pouk je s krajšimi prekinitvami kljub temu še naprej potekal v šoli. Italijani so zaplenili vsa kolesa in smuči, da bi omejili gibanje prebivalstva. Ogrin je kot župan sodeloval pri ustanavljanju šolskih kuhinj, ki jih je odpirala organizacija Italijanske liktorske mladine (GILL) po vsej Ljubljanski pokrajini, med drugim tudi na Rudniku in Lavrici.⁸⁵ Šlo je seveda za premišljeno potezo okupatorja, ki se je želel prikupiti prebivalcem priključenega ozemlja. Konec le-

⁷⁴ Prav tam.

⁷⁵ Prim.: Stara Vrhnika. *Slovenec*, 49, 1. 7. 1921, št. 146, str. 2.

⁷⁶ Darila. *Slovenski narod*, 52, 7. 2. 1919, št. 32, str. 3.

⁷⁷ Dijaški kuhinji v Celju. *Narodni list: glasilo Narodne stranke za Štajersko*, 7, 22. 8. 1912, št. 34.

⁷⁸ Prim.: Zborovanje okoliških trgovcev. *Slovenski narod*, 69, 23. 1. 1936, št. 18, str. 1.

⁷⁹ Prim.: Lepa stanovska svečanost naših gostilničarjev. *Slovenski narod*, 71, 28. 5. 1938, št. 119, str. 2.

⁸⁰ *Jutro* mu je npr. ob njegovi 60-letnici namenilo obsežen biografski zapis in objavilo celo njegovo fotografijo. *Slovenski narod* je podrobno poročal o proslavi, ki so jo Ogrinu v čast pripravili Sokoli. *Slovenec* pa je objavil zgolj krajšo vest o obhajanju 60-letnice in nekaj biografskih podatkov. Popolnoma obratna je zgodba pri njegovem soimenjaku, stavbnem mojstru Ivanu Ogrinu, ki je bil aktiven član SLS. O njem se je na dolgo in široko razpisal *Slovenec*, *Jutro* in *Slovenski narod* pa sta mu namenila zgolj kratko vest.

⁸¹ Po pripovedovanju župnika župnije Ljubljana - Rudnik Alojzija Zupana ŠDB, marec 2011.

⁸² Nova organizacija nacionalne mladine. *Jutro*, 18, 8. 12. 1937, št. 285, str. 2.

⁸³ Odlikovanja povodom krsta kraljeviča Andreja. *Slovenec*, 57, 21. 8. 1929, št. 188, str. 3.

⁸⁴ Poleg nje še Jože Rotar, Franc Jelševar, Rado Ankon, Franc Verbič in Anton Martinc. Prim.: Slovenski šolski muzej, Mapa šole Daljna vas – Lavrica, Poročilo o dogodkih v šoli in v šolskem okraju v času druge svetovne vojne z dne 1. 6. 1948.

⁸⁵ Prim.: Brezplačna prehrana šolske mladine. *Slovenec*, 20, 11. 12. 1941, št. 281, str. 3.

ta 1942 je župan Občine Rudnik postal Matija Glavič in Ogrin se je umaknil v zasebnost.

Po kapitulaciji Italije so se v šolo naselili Nemci, 4. decembra 1943 pa domobranci, ki so ustanovili t. i. postojanko. Takrat se je pouk preselil v Ogrinove gostilniške prostore, kjer je potekal do konca vojne. Pouk je ves čas potekal v slovenskem jeziku in s slovenskimi učitelji.⁸⁶ Marca leta 1944 so partizani, da bi uničili domobransko postojanko, zažgali lavriško šolo. Ker so domobranci v njej hranili večje količine streliva, je nastal velik požar, ki je uničil obe učilnici, celotno ostrešje, delno pa tudi stanovanjski del. V celoti je pogorela knjižnica in velik del šolskega arhiva. Lojze Šonc – Tomi je v spominskem zapisu ob 45-letnici napada na šolo navedel še, da je, potem ko je bila akcija končana, »prva četa opravila še rekvizicijo v bližnji trgovini, gasilskega doma pa niso utegnili zažgati.«⁸⁷ Verjetno je tudi ta dogodek pripomogel, da je bilo na Lavrici 7. maja 1944 organizirano veliko protikomunistično zborovanje, na katerem so pozivali k vstopu v domobranske vrste.⁸⁸

Župan Glavič je kmalu po požigu šole pisal šefu pokrajinske uprave in mu predlagal takojšnje popravilo šolskega ostrešja, da bi šola zaščitili pred nadaljnjim uničevanjem. Obnova je bila izvršena v poletnih mesecih. Šef pokrajinske uprave je občini denar nakazal šele novembra, dela so izvršili domači mojstri. Kolavdacija je bila opravljena januarja 1945.⁸⁹ Šola je bila nato dokončno obnovljena leta 1947.

Sklepní boji za osvoboditev Ljubljane so potekali na Orlah in v zaledju Lavrice 7. in 8. maja 1945. Dne 9. maja 1945 se je partizanska vojska zbrala na Ogrinovem vrtu, kjer so okrasili konje in orožje, tudi številni partizani pa so si v gumbnice zataknilí cvetove divjega kostanja. Prav izpred Ogrinove gostilne so po današnji Dolenjski cesti ob Ogrinovem drevoredu divjih kostanjev odkorakali proti Ljubljani. Nastal je zgodovinski posnetek neznanega avtorja, ki poleg partizanske vojske kaže tudi to, kakšna je bila Dolenjska cesta maja leta 1945.⁹⁰

Agrarna reforma

Ali se je Ivan Ogrin zavedal, kaj bo prinesel po-vojni čas, ne vemo. Lahko sklepamo, da je pred-

videval, da bo komunistična revolucija poleg osvoboditve prinesla tudi družbeno-politične spremembe. Avgusta 1945 je Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije objavil Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji,⁹¹ ki je temeljil na revolucionarnem geslu »Zemlja gre tistim, ki jo obdelujejo.« Ivana Ogrina je agrarna reforma prizadela v celoti. Njegovo posestvo je zapadlo pod 3.a člen zakona, ki je zapovedoval, da za potrebe državnega zemljiškega sklada, iz katerega bo nato zemlja dodeljena v zasebno last, preidejo v državne roke »veleposestva, t.j. taka kmetijska in gozdna posestva, katerih skupna površina presega 45 hektarjev ali 25 do 30 hektarov obdelovalne zemlje (njiv, travnikov, sadovnjakov in vinogradov), ako se izkoriščajo po zakupu ali z najeto delovno silo.«⁹² Kot smo zapisali zgoraj, je Ogrin za obdelovanje svojega posestva najemal redne ali sezonske delavce, ki so bili za opravljeno delo ustrezno plačani. Temelj za razlastitev je bil torej v tem, da posestva ni obdeloval sam oziroma skupaj s svojo družino (ženo in hčerjo), presegel pa je tudi določeni zemljiški maksimum.⁹³

Odločbo o razlastitvi veleposestva Ivana Ogrina je Okrajna komisija za agrarno reformo izdala 6. marca 1946, št. Agr. ref. 784/46, ki pa se je nanašala na že popravljen oziroma nekoliko spremenjen Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji. V celoti so mu odvzeli zemljišča v katastrski občini (k. o.) Rudnik v skupni izmeri 43 ha 32 a 46 m², v k. o. Lanišče 5 ha 1 a 54 m², v k. o. Studenec 45 a 64 m², k. o. Borovnica – Vrhnika 3 ha 67 a 16 m² in v k. o. Zabukovje – Krško 18 ha 50 a 16 m², skupaj torej približno dobrih 70 hektarjev polj, travnikov in gozdov. Na posestvu na Lavrici so mu odvzeli tudi vse zgradbe, ker je za Bežigradom v Ljubljani imel stanovanjsko hišo.⁹⁴ Ob vsem navedenem je zanimivo, da so zemljo Ivana Ogrina začeli deliti, še preden je ta dobil odločbo o razlastitvi. O tem dogodku je pod naslovom »Prva delitev veleposestniške zemlje v Ljubljani« novico v besedi in sliki že 30. januarja 1946 objavil *Slovenski poročevalec*,⁹⁵ dan pred njim pa tudi *Ljudska pravica*.⁹⁶ Kako je de-

⁸⁶ Slovenski šolski muzej, Mapa šole Daljna vas – Lavrica, Poročilo o dogodkih v šoli in v šolskem okraju v času druge svetovne vojne z dne 1. 6. 1948.

⁸⁷ Šonc, Lojze – Tomi: 45-letni jubilej uničenja domobranske postojanke na Lavrici. *Naša komuna*, 26, 18. 4. 1989, št. 5/6, str. 6.

⁸⁸ Uspelo protikomun. zborovanje na Lavrici. *Slovenec*, 72, 10. 5. 1944, št. 107, str. 2.

⁸⁹ ZAL, LJU 13, Občina Rudnik, fasc. 2, a. e. 94, Dopis šefa pokrajinske uprave – Razpis kolavdacije z dne 11. 1. 1945, št. 71/4.

⁹⁰ Fotografijo na steklu hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

⁹¹ Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije, 28. 8. 1945, št. 64. Ponatis zakona je bil objavljen tudi v Posebni prilogi 35. številke Uradnega lista Slovenskega narodno-osvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije z dne 15. 9. 1945.

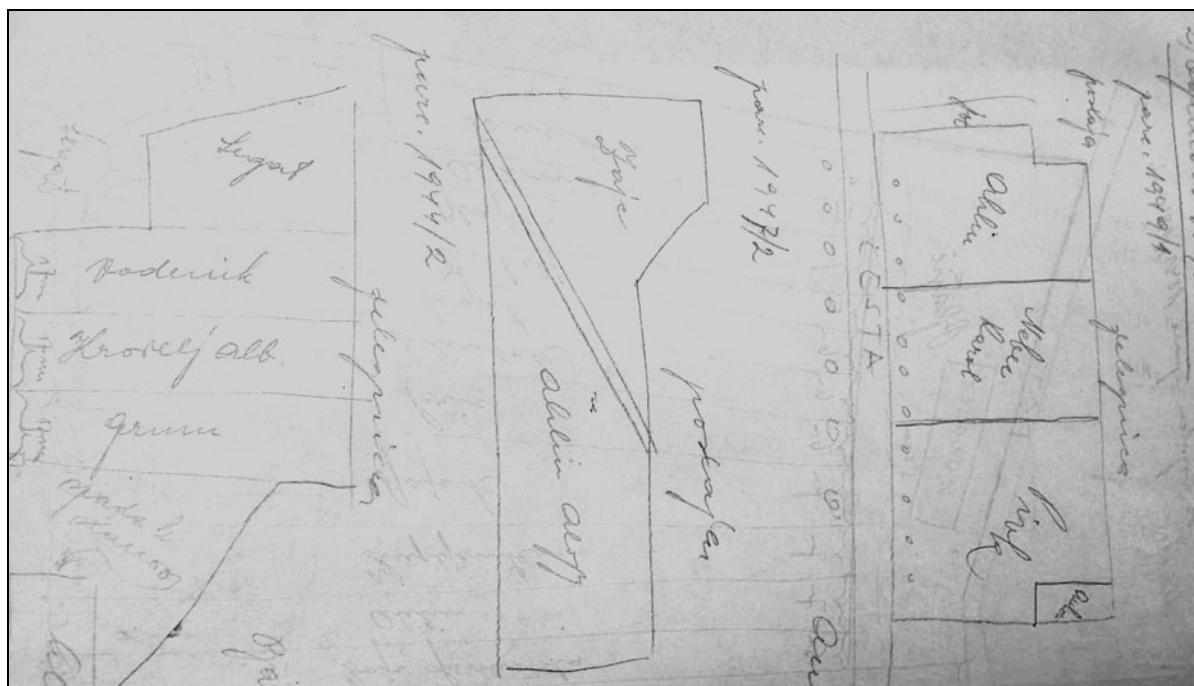
⁹² Prav tam, člen 3.a.

⁹³ Podrobneje o agrarni reformi na Slovenskem glej: Čepič, Zdenko: *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji 1945–1948*, Maribor: Obzorja, 1995.

⁹⁴ Ogrinova zapuščina, Odločba Okrajne komisije za agrarno reformo mestnih četrti okrožja mesta Ljubljana, Razlastitev veleposestva Ogrin Ivana, veleposestnika in trgovca, Daljna vas (Lavrica) št. 8, z dne 6. 3. 1946, Agr. ref. 784/46. Fotokopijo odločbe hrani tudi avtor.

⁹⁵ Prva delitev veleposestniške zemlje v Ljubljani. *Slovenski poročevalec*, 9, 30. 1. 1946, št. 25, str. 3.

⁹⁶ Na Lavrici so razdelili posestvo trgovca Ogrina. *Ljudska pravica* 13, 29. 1. 1946, št. 24, str. 3.

Načrti za razdelitev Ogrinovih zemljišč agrarnim interesentom (ZAL, LJU 39, fasc. 2).

jansko potekala delitev Ogrinove zemlje, lahko izvedemo iz bogatega arhiva Krajevnega ljudskega odbora Lavrica (KLO Lavrica).⁹⁷

Prvi sestanek volivcev in agrarnih interesentov, ki ga je vodil Jože Vodenik,⁹⁸ se je na Lavrici zgodil 10. januarja 1946. Prisotnih je bilo več kot 250 ljudi. Na njem je z uvodnim predavanjem sodeloval dr. Petrič. Poudaril je »glavna načela osnutka nove ustave, zlasti ljudsko oblast, njeno moč in pomen; prikazal, da bodo obstojali v novi državi trije sektorji gospodarstva, opozoril, da bo privatni sektor pod kontrolo države, kon-

trola ljudstva, ker bo vključen v gospodarski načrt. [...] Zatem je poudaril enakopravnost žena, posvetil še posebno pozornost svobodi vesti, ločitvi cerkve od države in šole. Preko 19. čl. ustavnega osnutka je prešel na agrarno reformo. [...] Za časa okupacije partizani niso vodili borbo samo za osvoboditev naroda; v svoj program so se že od vsega začetka boja postavili: Zemljo tistemu, ki jo obdeluje.«⁹⁹ Gospod Lap je izpostavil nekaj tistih, ki bi jih zadelo agrarna reforma: veleposestnika Ogrina, opuščeno posestvo Kastelica ter zemljišča bank in odvetnikov. »Posebno je še opozoril na primer, kaj se je zgodilo z zemljo, ki jo je zapustil pok. Erklarvec iz Orel škofiji, ki je to posestvo prodala.«¹⁰⁰ V nadaljnji razpravi je bilo ugotovljeno, da na Lavrici pravzaprav ni kmetov, ki bi imeli manj kot 5 ha zemlje in bi tako lahko bili agrarni interesi. Za zemljo so se zanimali delavci, vendar ti kot delavci do nje niso bili upravičeni. Kljub navedeni ugotovitvi so izvolili odbor agrarnih interesentov: Marija Šparovec, Anton Vodenik in Franc Habič. Sicer tipkarnemu zapisniku je bilo naknadno pripisano: »Prisotno ljudstvo se je izjavilo, da je Ogrin veleposestnik, saj poseduje zemljo tudi še na Kočevskem in Štajerskem, ima skupno čez 45 ha zemlje, zemlje ni nikoli obdeloval sam, ampak z najeto delovno silo. Poleg tega je bil veletrгоvec z vinom. Zadnja leta pa je zemljo oddal v najem, zato je prav, da se njegova zemlja razdeli.«¹⁰¹

⁹⁷ Lavrica je v prvem letu po vojni na željo prebivalcev spadala pod mestni ljudski odbor Ljubljana, saj si ti niso želeli pod KLO Škofljica. S tem ko je kraj spadal pod mesto, je odpadlo plačevanje mitnine, mestni prebivalci pa naj bi dobili več živeža na živilske karte kakor podeželje ter prehod iz I. draginjskega razreda v II. draginjski razred. Septembra 1946 pa je Lavrica postala samostojen KLO, kar je mnoge presenetilo, celo člani Odbora OF Lavrica tega niso vedeli. Zato so mnogi začeli agitirati proti samostojnosti in vztrajali, da se Lavrica spet priključi k Ljubljani, saj so se bali, da bodo kot zelo majhen KLO slej ko prej priključeni KLO Škofljica ali KLO Ig. (ZAL, LJU 39, KLO Lavrica, fasc. 2, Dopis Predsedstvu vlade LRS in Kontrolni komisiji z dne 21. 10. 1946, št. 98/46.) Predsednik KLO Lavrica je bil Vinko Ogorelec, tajnik pa Jože Vodenik. Člani so bili še Janez Narobe, Marija Šparovec in Jože Groznik.

⁹⁸ Jože Vodenik, rojen 19. 7. 1898 na Polšniku pri Litiji, končal štiri razrede osnovne šole ter opravil dva strokovna in en administrativni tečaj. Po poklicu krojač. V prvi svetovni vojni je izgubil nogo, nato pa novembra 1934 še desno oko, ko mu je v rokah eksplodiral naboj, s katerim je doma nepredvidno rokoval. Po drugi svetovni vojni je bil zaposlen na KLO Lavrica. (ZAL, LJU 39, KLO Lavrica, fasc. 2, Okrajnemu LO Ljubljana – okolica – Personal z dne 22. 1. 1948, št. 26/48, in Patrona mu je eksplodirala v roki. *Slovenski narod*, 67, 2. 11. 1934, št. 249, str. 3.)

⁹⁹ ZAL, LJU 39, Krajevni ljudski odbor Lavrica, fasc. 2. Zapisnik o masovnem sestanku volivcev in zlasti agrarnih interesentov na Lavrici, dne 10. 1. 1946.

¹⁰⁰ Prav tam.

¹⁰¹ Prav tam.

Čez štirinajst dni je potekal nov sestanek. Pod vodstvom Vinka Ogorelca so najprej dopolnili na prejšnjem sestanku izvoljeni odbor agrarnih interesentov s še tremi člani: Antonom Pečnikom, Antonom Bajukom in Terezijo Kupljenik. Ogorelec je na podlagi vpogleda v sodne spise videl, da je bila zaplenjena imovina Antonu Dežmanu, Jožetu Zrimšku ml. iz Daljne vasi ter Alojzu Kastelicu iz Babne Gorice. Nekaj zemljišč bi interesentom z Lavrice pripadlo tudi od posestnikov, ki so živeli v okolici, zemljišča pa so imeli tudi na Lavrici. »Glavni vir delitve pa bo razlašeno veleposestvo Ogrin Ivana iz Lavrice.«¹⁰² Na sestanku je prisostvoval tudi odposlanec ministrstva za kmetijstvo Butinar, ki je ljudem zlasti pojasnjeval, kdo je upravičen do zemlje in kdo ne, saj so se za zemljo zanimali številni delavci, ki bi v popoldanskem času lahko obdelali nekaj zemlje. Ogorelec je prisotne opozoril na kolonizacijo Vojvodine in Apaške kotline, kjer kolonisti dobijo vse, kar potrebujejo, in k razmisleku v tej smeri povabil zlasti mlade, ki bi želeli kmetovati.

V nadaljevanju so obravnavali posamezne agrarne interesente: Kupljenikova, vdova po terencu OF, je želela poleg zemlje še hišo, živino in orodje, najraje Dežmanovo¹⁰³ ali Zrimškovo hišo. Podprl jo je Lap. Ker je imela štiri nedorasle otroke, so se s tem strinjali vsi prisotni. Frančiška Grum, katere sin je padel v partizanih, je želela 2 ha zemlje. Jožefa Černe, ki je imela do tedaj v najemu Ogrinovo zemljo, njen mož pa je padel v partizanih, je želela 3 ha zemlje, ljudstvo ji je prisodilo 2,5 ha. Marija Primic, katere sin je padel v partizanih, je dobila 2 ha. Karol Nebec, ki je prav tako izgubil sina v partizanih, po poklicu mizar, je dobil $\frac{3}{4}$ ha zemlje. Frančiška Rotar, katere brat je padel v partizanih, je sicer delala na materinem posestvu, a je to pripadlo bratu. Prisodili so ji 2 ha. 2 ha zemlje je dobil tudi Janez Mehle, katerega sin je bil partizan, sicer pa je preživljal 10 otrok. Anton Pečnik je imel v partizanih hčerko, z ženo sta bila oba v internaciji, imel je nekaj svoje zemlje, v najemu pa je imel tudi Ogrinovo zemljo. Prisotni so mu odobrili 2 ha zemlje, »ker je priden in ima veselje do kmetijstva«. Jože Vodenik, invalid iz prve svetovne vojne, sicer krojač, je moral zaradi slabega vida na zgolj enem očesu krojaštvo opustiti in bi se posvetil kmetovanju. »Prav vsi navzoči hočejo, da se mu dodeli 1 ha.« Jože Šparovec, ki je v partizanih izgubil sina, bi se rad posvetil kmetijstvu, zato so mu prisodili 2,5 ha zemlje. Zemljo so prejeli še Frančiška Finc, Franc

Golob, Ivana Župec, Andrej Cerar in Ana Janželj.¹⁰⁴

Dne 27. januarja 1946 se je delitev zemlje dejansko zgodila. Ta dan so delili Ogrinovo zemljo, kar je bila prva delitev zemlje v Ljubljani oziroma njeni okolici. Delitve se je udeležil tudi fotograf Pfeifer,¹⁰⁵ zato imamo ta dogodek dobro dokumentiran ne le z vidika dokumentarnega, marveč tudi slikovnega gradiva. O dogodku so poročali številni časopisi. Omenili smo že *Slovenski poročevalec* in *Ljudsko pravico*, bogato slikovno poročilo pa je objavil tudi *Tovariš*.¹⁰⁶ Da je bila ta delitev precej odmevna, kaže tudi to, da je novica dosegla celo begunce v taboriščih po Avstriji.¹⁰⁷

Delitve zemlje so se poleg agrarnih interesentov udeležili še člani okrajnega odbora za agrarno reformo in tajnik mestnega ljudskega odbora Krese. Ta je prisotne nagovoril in poudaril pomen povezanosti kmeta in delavca. »Nekateri pravijo, da ni prav, da se vsa zemlja razdeli. A zakon je tu. Naši partizani niso šli v borbo samo zato, da dosežejo nacionalno svobodo, šli so v borbo predvsem, ker so vedeli, da vodi borbo komunistična partija za odpravo vseh socialnih krivic. Tisto, za kar so se borili, se danes uresničuje in če se to ne bi zgodilo, nismo vredni žrtev, ki smo jih dali.«¹⁰⁸ Nato je Pečnik predlagal, »naj se Ogrin kot veleposestnik, ki ni obdeloval sam svoje zemlje, razlasti z vsem živim in mrtvim inventarjem«,¹⁰⁹ in prebral imena tistih, ki naj bi dobili zemljo. Oglasila se je Grumova s pritožbo, da je dobila premalo zemlje. Pojasnjeno ji je bilo, da se tokrat deli zgolj Ogrinova zemlja in da bo, ko bo razdeljena še preostala zemlja, lahko dobila več. Nato se je oblikoval sprevod in navzoči so ob prepevanju partizanskih pesmi odšli na njive, ki jih je prekrival sneg. Geometer in drugi člani agrarne komisije so novim lastnikom pokazali njihova zemljišča in jim izdali potrebne listine. Nato so se vrnili v Mladinski dom, kjer so ob zakuski in harmoniki priredili zabavo.

Od zgoraj navedenih agrarnih interesentov trije niso dobili zemlje: Terezija Kupljenik, Vida Dolinšek in Jože Vodenik. Je pa slab hektar razdeljene zemlje dobila tudi četrtna skupnost Rakovnik, in sicer za potrebe zadruga.¹¹⁰

¹⁰⁴ Prim.: ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik o množičnem sestanku agrarnih interesentov na Lavrici z dne 23. 1. 1946.

¹⁰⁵ Muzej novejšje zgodovine Slovenije, fotografije delitve zemlje na Lavrici.

¹⁰⁶ *Tovariš*, 1/2, 1945/1946, št. 1, str. 32.

¹⁰⁷ *Domači glasovi*, 2, 21. 2. 1946, št. 32, str. 4: »Na Lavrici so delili zemljo veletrgovca z vinom Ogrina. Skupno so razdelili 26 ha obdelovalne zemlje med 12 agrarnih interesentov.«

¹⁰⁸ ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik ob priliki delitve zemlje veleposestnika Ogrina iz Lavrice z dne 27. 1. 1946.

¹⁰⁹ Prav tam.

¹¹⁰ Ogrinova zapuščina, Seznam agrarnih interesentov, ki so dobili Ogrinovo posestvo z dne 27. 1. 1946. Fotokopijo hrani tudi avtor.

¹⁰² ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik o množičnem sestanku agrarnih interesentov na Lavrici z dne 23. 1. 1946.

¹⁰³ Družina Dežman, oče Ivan, mati Pavla in sin Ivan so bili po ukazu štaba 1. bataljona Ljuba Šercerja privedeni v taborišče in navedenega 15. 6. 1942 likvidirani. Vzrok za likvidacijo naj bi bilo izdajalstvo. Prim.: ZAL, LJU 39, fasc. 2, Dokument z dne 20. 1. 1946.

»Prva je bila na vrsti Franciška Rotar. »Izgubila si brata partizana, zemlje si potrebna in tudi vredna, zato ti jo ljudska oblast dodeljuje,« je dejal predsednik agrarne komisije. Vzela je kolec in ga zabila v svojo zemljo« (Ljudska pravica, 29. januar 1946). (Delitev zemlje na Lavrici, foto: Marjan Pfeifer, arhiv Muzeja novejšje zgodovine Slovenije.)

Marca je zopet potekal sestanek Odbora agrarnih interesentov na Lavrici in Vaškega odbora OF na Lavrici, katerega namen je bila dokončna izvedba agrarne reforme na Lavrici. Dogovorili so se, da bo v nedeljo, 24. marca 1946, ob 10. uri potekala delitev zemlje v najem. Delili so zemljo naslednjih posestnikov: Janeza Mehleta, Jožeta Zrimška, Ivana Ogrina, Ivana Javornika in nekega Krašovca, »ki je bil že po osvoboditvi obsojen na smrt in justificiran ter mu je bilo zaplenjeno vse njegovo premoženje«. ¹¹¹ Iz zapisnika izhaja, da so zemljo delili kljub pomanjkljivim podatkom. Za Dežmanovo posestvo v Daljni vasi št. 14 se je kot interesent javil Ivan Jamnik, borec, vodnik pri KNOJ, doma z Visokega. Odbor je predlagal, da je do posestva »vsekakor upravičen in predlaga, da se posestvo v celoti dodeli njemu v last«. ¹¹² Zemljo so tako v last kot v najem delili na KLO Lavrica še marca 1948. ¹¹³

Kaj se je dogajalo z objekti, ki so stali na posesti Ivana Ogrina? Kot smo že zapisali, je bilo z odločbo o razlastitvi sklenjeno, da vsi objekti, ki so bili del posestva na Lavrici, pripadejo ljudski imovini, saj je Ogrin imel v lasti še hišo v Ljubljani. Posestvo je imelo stanovanjsko hišo z gostilno, hleve, vinsko klet ter športno-kulturni dom oziroma mladinski dom, kot so ga imenovali po vojni.

Že zadnjega oktobra 1946 je KLO Lavrica prodal »premičnine Narodne imovine (last bivšega

veleposestnika Ogrina Ivana)«. ¹¹⁴ Premičnine, brane, okovje za vozove, sani, lestev, čeber, škaf, koso ipd., so kupili Janez Narobe, Franc Benko, Anton Bajuk in Marija Šparovec. Skoraj vsi predmeti so označeni s pridevniki pokvarjen, zlomljen, počen, star itd., kar vzbuja sum, da je bilo to zapisano zato, da bi se cena znižala, saj načeloma neuporabnih stvari ne kupujemo. Lestev je lahko stara, vendar to še ne pomeni, da ni varna oziroma primerna za uporabo.

Kdaj točno so zunanje stranke naselile stanovanjsko hišo, ni mogoče ugotoviti. Na seji odbora KLO Lavrica so 30. januarja 1947 člani sklenili, »da je nujno treba urediti najemno razmerje z najemniki v bivši Ogrinovi hiši,« ker je prešla v upravo KLO Lavrica. ¹¹⁵ Enako se je zgodilo z zemljišči, ki niso bila dana interesentom v last, temveč v najem. Na naslednji, 3. seji, ki je potekala 21. februarja 1947, so člani KLO Lavrica določili višino najemnine stanovalcem Ogrinove hiše: »Bajuku za sobo, kuhinjo, jedilnico, shrambo in klet 90 din, Okretiču za kuhinjo, sobo in klet 70 din, Simiču za dve sobi, kabinet, kuhinjo, shrambo in kopalnico 250 din, Ivanu Ogrinu za štiri sobe, kuhinjo, shrambo in klet s pritliklinami pa 500 din.« Zadruga je imela v hiši lokal in skladišče, za kar je plačevala 200 din najemnine. Zdi se paradoksalno, da je moral Ogrin za bivanje v lastni hiši plačevati najemnino, vendar tako je bilo. Je pa iz ohranjenega gradiva razvidno, da se je Ogrin očitno trudil, da bi obdržal vsaj del premoženja in se pritožil na vse odločbe oziroma izkoristil vse sodne

¹¹¹ ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik o sestanku Odbora agrarnih interesentov na Lavrici in Vaškega odbora OF na Lavrici z dne 23. 3. 1946.

¹¹² Prav tam.

¹¹³ ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik seje KLO-ja Lavrica z dne 26. 3. 1948.

¹¹⁴ ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik z dne 31. 10. 1946.

¹¹⁵ ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik o 2. seji KLO Lavrica z dne 30. 1. 1947.

instance. V dopisu KLO Lavrica z dne 25. junija 1947 lahko preberemo, da je vprašanje lastnine Ogrinove hiše in stranskih prostorov »*dokončno rešeno in ni nobene instančne poti več*«.116 Spet drugje pa je zapisano, da je »*bivši lastnik Ogrin ponovno vlagal vsemogoče pritožbe in je šele v zadnjem času obšel vse redne instančne poti, hiša sama z delom drugih stavb pa prešla definitivno v last ljudske imovine*«.117

Mladinski dom je bil leta 1947 še v Ogrinovi lasti, KLO pa je najemnino zanj določil v višini 100 din mesečno. Ob tem naj spomnimo, da je za stanovanje Ogrin plačeval 500 din na mesec.

Ivanu Ogrinu je bilo torej zaplenjeno celotno posestvo in vsa zemljišča, ki jih je posedoval tudi zunaj Lavrice. Mladinski dom, za katerega je prejemal skromno najemnino v višini 100 din, so leta 1952 podrli, ker so potrebovali prostor za razširitev regionalne ceste Ljubljana–Novo mesto. Bil je najemnik v lastni hiši. Še več, pol leta pred smrtjo so ga z ženo preselili v podstrešno sobo, kuhinjo pa so mu uredili v nekdanji shrambi. Do vode je lahko dostopal v svoji nekdanji kuhinji ali v gostilniških prostorih, kjer je bila organizirana »krajevna menza«. V prostore, kjer je stanoval do tedaj, se je vselil Anton Bajuk.118 Iz gostilne je nastala že omenjena »krajevna menza« za delavce s prašičje farme, ki se je nahajala na področju kasnejše Ilirije – Vedrog oziroma sedanjega gradbenega podjetja SBS.

Nacionalizacija

Medtem ko je Ogrin zemljišča izgubil na podlagi Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji, je bilo njegovo podjetje »Trgovina z vinom« nacionalizirano na podlagi Zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij. Nacionalizacija je v Sloveniji potekala v dveh fazah: v času prve nacionalizacije (1946–1948) so nacionalizirali velika industrijska in lesnopredelovalna podjetja ter skoraj vsa veletrgovska, prometna in gradbena podjetja.119 Druga ali dopolnilna nacionalizacija je bila izvršena v letih 1948–1950. Nacionalizirana so bila vsa preostala podjetja – med drugim tudi vinske kleti –, ki so obsegala nad 70 m² površine. Tako je bilo na podlagi Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji nacionalizirano tudi podjetje Ivana Ogrina. Skupaj z Ogrinovo so v Sloveniji nacionalizirali 45 vinskih kleti.120

Logotip Ogrinovega podjetja (Ogrinova zapuščina).

V praksi je nacionalizacija potekala tako, da je nacionalizirano podjetje na podlagi dekreta predsedstva republiške vlade prevzel delegat oziroma začasni upravitelj, ki je na dan nacionalizacije prevzel blagajno, sestavil prevzemni zapisnik s pravicami in dolžnostmi podjetja, nato pa moral skrbeti za nemoteno poslovanje. Kljub trudu nam odločbe o nacionalizaciji Ogrinove vinske kleti ni uspelo najti, tako lahko o njej sklepamo le iz posrednih virov. Dejstvo namreč je, da pri manjših podjetjih na podeželju niso pregledali poslovanja in napravili prevzemnega zapisnika. Očitno je bilo tako tudi pri Ogrinu. Tako je KLO Lavrica v dopisu z dne 13. januarja 1951 Svetu za lokalno industrijo, ki je deloval v okviru Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Ljubljana – okolica, sporočil, da v njihovem KLO ni bilo nacionalizirano nobeno podjetje.121 Čez pol leta je prišel odgovor Sveta za lokalno industrijo, v katerem so jim sporočili, da je bila z ukazom »Prezidija Ljudske skupščine LRS z dne 28/4 1948, št. 80, Ur. L. LRS št. 18/115-1948 nacionalizirana: Vinska klet Ogrin, Lavrica.«122 Podatke so namreč potrebovali, ker so želeli urediti zemljiškopravno stanje glede nacionaliziranih zasebnih gospodarskih podjetij. Zanimalo jih je, kdo in kdaj je podjetje prevzel ter kdo ga upravlja. Podjetje, ali bolje rečeno vinsko klet, je leta 1946 prevzelo »Vino podjetje« iz Šiške, ki je v Ogrinovi kleti skladiščilo vino in mu zato tudi plačevalo najemnino.123 Del vinske kleti je imela v najemu Republiška poslovna zveza nabavno-prodajnega združenstva LR Slovenije (krajše NAPROZA), ki je na podlagi najemne pogodbe iz leta 1939 Ogrinu plačevala najemnino v višini 1.500

116 ZAL, LJU 39, KLO Lavrica NAPROZI dne 25. 6. 1947, št. 774/47.

117 ZAL, LJU 39, Upravi zgradb in zemljišč MLO z dne 10. 7. 1947, št. 795/47.

118 Prim.: ZAL, LJU 39, fasc. 2, Zapisnik z dne 12. 1. 1950.

119 Prim.: Prinčič, *Povojne nacionalizacije*, str. 58–61.

120 Prav tam, str. 88.

121 ZAL, LJU 39, fasc. 5, Dopis KLO z dne 13. 1. 1951, št. 41/51.

122 ZAL, LJU 39, fasc. 5, Dopis OLO Ljubljana – okolica, Svet za lokalno industrijo z dne 16. 7. 1951, št. 489/132-51, ref. Tr.

123 ZAL, LJU 39, fasc. 5, Dopis KLO Lavrica z dne 18. 7. 1951, št. 490/51.

din. V njej je skladiščila večje količine lastnega vina.¹²⁴ KLO je, potem ko je prevzel nadzor nad objektom, postavil bistveno nižjo najemnino, to je zgolj 200 din.¹²⁵ Del kleti pripadajočega zemljišča je leta 1947 zasedla traktorska postaja oziroma združni sklad. Na zadnji dan leta 1947 je bil narejen inventar Ivana Ogrina, v katerem so bili popisani zlasti različni vinski sodi. Njihova vrednost je bila ocenjena na 641.840,50 din. Kaj se je z njimi zgodilo, ni znano.

Kot lahko vidimo, je v primeru agrarne reforme in nacionalizacije Ogrinovega posestva prišlo do zmede. Že leta 1946 je bilo njegovo posestvo z vsem premičnim in nepremičnim premoženjem razlaščenno. Ni pa bilo jasno povedano, ali je del posestva tudi vinska klet. Tako je KLO začel že leto kasneje upravljati tudi s kletjo. Leta 1948, ko je država oziroma republika nacionalizirala še njegovo podjetje, katerega temelj je bila prav vinska klet, KLO Lavrica ni vedel, da je bilo podjetje nacionalizirano, saj je takrat že upravljal s premoženjem podjetja. Določena je bila višina najemnine za vinsko klet, popisani in ocenjeni vinski sodi in podobno. Glede na to, da je iz virov razvidno, da je Ogrin vinsko klet že leta 1939 oddajal, je bilo verjetno njegovo podjetje v mirovanju, kar pomeni, da je bilo registrirano, poslovalo pa ni več.

Zgodbo je nato zaključila širitev Dolenjske ceste, na račun katere sta bila tako vinska klet kot Mladinski dom porušena.

Beda svobode

Osvoboditev in vzpostavitev t. i. ljudske demokracije, ki je bila v resnici diktatura komunistične partije, Ivanu Ogrinu ni prinesla nič dobrega. Iz pokončnega, ponosnega in cenjenega moža je postal revež. Agrarna reforma in nacionalizacija sta ga ne le materialno, temveč tudi čustveno prizadeli. Postal je zagrenjen in odmaknjen, zazrt vase in v svoje življenje, saj je zato, ker ni sam obdeloval svoje zemlje, izgubil celotno posestvo na Lavrici. Zakaj se ni preselil za Bežigrad, kjer je imel v lasti hišo, v kateri je živela njegova hči, ni znano. Morda je bil preprosto preveč navezan na kraj, v katerega je vložil toliko svoje pozitivne energije, dobre volje, časa in denarja. Ostal je med svojimi, čeprav so se ga nekateri izogibali in ga označili za izkoriščevalca. Tako stanje je kmalu načelo njegovo zdravje.

Družinski grob Ogrinovich na pokopališču Ljubljana – Rudnik (foto: Iztok Petrič).

Konec leta 1950 je na podlagi diagnoze raka na širokem črevesu prejel potrdilo za bolniško karto za dobo treh mesecev, na podlagi katere naj bi prejel: 500 gramov sladkorja, 500 gramov maščob, 1000 gramov bele moke in 50 gramov mesa dnevno.¹²⁶ Kakovostnejša hrana naj bi mu pomagala pri zdravljenju bolezni. Nato je bil operiran in primarij dr. Robert Blumauer mu je predpisal dieto.¹²⁷ Zadnje dneve svojega življenja je preživel v bolnici v Ljubljani, kjer je 30. julija 1951 umrl.

Pripeljali so ga domov. Ker je bila hiša zasedena s strani zunanjih strank, so mrtvaški oder postavili kar v hišno vežo, kjer je ležal do pogreba, ki je na novem pokopališču na Rudniku potekal 1. avgusta 1951.¹²⁸ Tam sta večni počitek našli tudi njegova žena Antonija (1889–1971) in hči Ana Nuška (1922–2008). Potomcev nima.

¹²⁴ ZAL, LJU 39, fasc. 5, Dopisa NAPROZE z dne 18. 10. 1947.

¹²⁵ ZAL, LJU 39, fasc. 5, KLO Lavrica NAPROZI z dne 25. 6. 1947, št. 774/47. Glej tudi: Dopis Upravi zgradb in zemljišč MLO z dne 10. 7. 1947, št. 795/47.

¹²⁶ ZAL, LJU 39, fasc. 11, Potrdilo za bolniško karto z dne 12. 12. 1950, št. 1045/50.

¹²⁷ ZAL, LJU 39, fasc. 11, Recept primarija dr. Roberta Blumauerja z dne 15. 6. 1951.

¹²⁸ Prim.: Nagrobnik družine Ogrin na pokopališču Ljubljana Rudnik.

Duhovna in materialna dediščina

Ivan Ogrin za seboj ni pustil slavnostnih govorov in vznesenih pisnih spominov. O njem pričata materialna in duhovna dediščina. Vsak dan nas nanj spominjajo njegova hiša, ki ponosno stoji v glavnem križišču na Lavrici, šola in gasilski dom, ki sicer postajata premajhna, vendar bi bil brez njiju kraj še bolj siromašen. Tudi daleč v zaledju, ko se sprehajalec na primer odpravi v gozd, sreča sledi Ivana Ogrina. Pod Molnikom namreč lahko najde mejni kamen z vklesanima črkama J. O., ki molče pričata, da je tu nekoč gospodaril Janez (Ivan) Ogrin. Bil je »mož narodnjak in mož naprednjak«, na katerega prebivalci Lavrice ne smemo pozabiti.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

Prepisi matičnih knjig, Župnija Borovnica, Poročna knjiga 1921–1964.

Župnijski arhiv, Župnija Vrhnika, Krstna knjiga 1870–1894.

Ogrinova zapuščina, hranita Ana in Martin Zver iz Ljubljane.

Okrajno sodišče v Ljubljani

Zemljiška knjiga, k. o. Rudnik, ZKV 141.

SŠM – Slovenski šolski muzej

Mapa šole Daljna vas-Lavrica.

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

LJU 13, Osnovna šola Lavrica, fasc. 2.

LJU 39, Krajevni ljudski odbor Lavrica, fasc. 2, 5, 11.

LJU 423, Osnovna šola Lavrica, fasc. 1.

LJU 488, Rokopisne knjige, Cod XX (97), Obrtni register Ljubljana – okolica.

USTNI VIRI

Ana Strgar, Lavrica.

Alojzij Zupan SDB, župnik župnije Ljubljana - Rudnik.

Ana Zver, Ljubljana.

ČASOPISI

Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, 1912.

Domači glasovi, 1946.

Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo, 1912.

Domovina (Celje), 1904.

Glasnik: glasilo Občine Škofljica, 2008, 2009, 2011.

Gorenjec: političen in gospodarski list, 1913.

Jutro, 1931, 1932, 1935, 1937, 1940.

Kmetijske in rokodelske novice, 1865, 1867.

Ljudska pravica, 1946.

Narodni list: glasilo Narodne stranke za Štajersko, 1911, 1912.

Naša komuna, 1989.

O Alataya, 1899, 1904, 1908.

Ponedeljski Slovenec, 1938.

Slovenec, 1911, 1914, 1921, 1929, 1935, 1941, 1944.

Slovenski gospodar, 1912.

Slovenski narod, 1886, 1910, 1912, 1915, 1916, 1919, 1936, 1938, 1939.

Slovenski poročevalec, 1946.

Tovariš, 1945/1946.

Učiteljski tovariš, 1913, 1926.

Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije, 1945.

LITERATURA

Almanaque D'Oeste do estado de Sao Paulo 1902.

Borak, Neven ... [et al.]: *Slovenska zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992*. Ljubljana : Mladinska knjiga : Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.

Čepič, Zdenko: *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji 1945–1948*. Maribor : Obzorja, 1995.

Kovačič, Nataša in Petrič, Iztok: *Čemšeniška grajska pot po zaledju Lavrice*. Škofljica : Občina Škofljica, 2011.

Prinčič, Jože: *Povojne nacionalizacije v Sloveniji 1945–1963*. Novo mesto : Dolenjska založba, 1994.

Vodopivec, Peter: *Od Poblinove slovnice do samostojne države: slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*. Ljubljana : Modrijan, 2010.

S U M M A R Y

Ivan Ogrin – a big landowner, merchant and benefactor from Lavrica near Ljubljana

The life and work of Ivan Ogrin left a significant mark on the Slovenian community in Jaboticabal, Brazil, and on Lavrica near Ljubljana, Slovenia. He was born on 28 April 1875, at Kobal's, Stara Vrhnika. In 1895, at the age of twenty, he set out to find work in Brazil. He settled in Jaboticabal, a small city 500 km north of São Paulo. There he opened a general store and what was at the time a

modern tannery. His products were apparently of high quality and acclaim, as may be gathered from the silver medal he obtained in a state exhibition in 1908. At least from 1904 until his return to his home country in 1910, Ogrin also served as an Austro-Hungarian Honorary Consul in Brazil.

On his return home Ogrin first settled in Šentilj near Velenje; then he purchased the Golnik Castle and in 1912 settled down in Lavrica, where he purchased the Lenče's estate consisting of land and forests, as well as a wine cellar and a tavern. Ogrin took to agriculture and wine selling business, gradually turning the tavern into the centre of social happenings. In 1921 he married Antonija Švigelj from Borovnica, with whom he created a family.

Under Ogrin's patronage the fire department was founded in 1921 and the fire station built five years later. Despite many complications, the latter was built together with a two-year primary school. 1930 was marked by the inauguration of the Tambura Society Krim-Lavrica, and 1931 by the establishment of a local Sokol society as part of Sokol Ljubljana IV. Already one year later, Ogrin built a new sport and cultural centre for the Sokols at his own expense and in 1938 the Sokols themselves arranged a summer workout facility.

Ogrin thus provided the initiative on which Lavrica, now a compact settlement, as opposed to the time before World War II when it was composed of villages Sela, Srednja and Daljna vas and Babna Gorica, began its overall development. In 1936–1942 Ogrin was also Mayor of the Municipality of Rudnik, to which Lavrica administratively belonged.

Ogrin had liberal worldviews, but followed the Christian doctrine consistently and thus entered the local history primarily as the benefactor of both adults and children. He was a confirmation sponsor to more than one hundred children from Lavrica, he financed the Ogrin Institution for poor primary school pupils, and sold construction plots to many for a symbolic price; he also took good care of travellers who stopped at his tavern.

Ogrin's pride and reputation suffered a heavy blow from the postwar agrarian reform and nationalisation, due to which he ultimately died as a tenant in his own house on 30 July 1951. In 2008 he was posthumously decorated with an honorary badge of the Lavrica parish council and in 2009 a street in a new residential district was named after him. Ogrin's life and work thus resumed its place in the awareness of the place and its inhabitants.